

J. V. Timkovič, OSBM

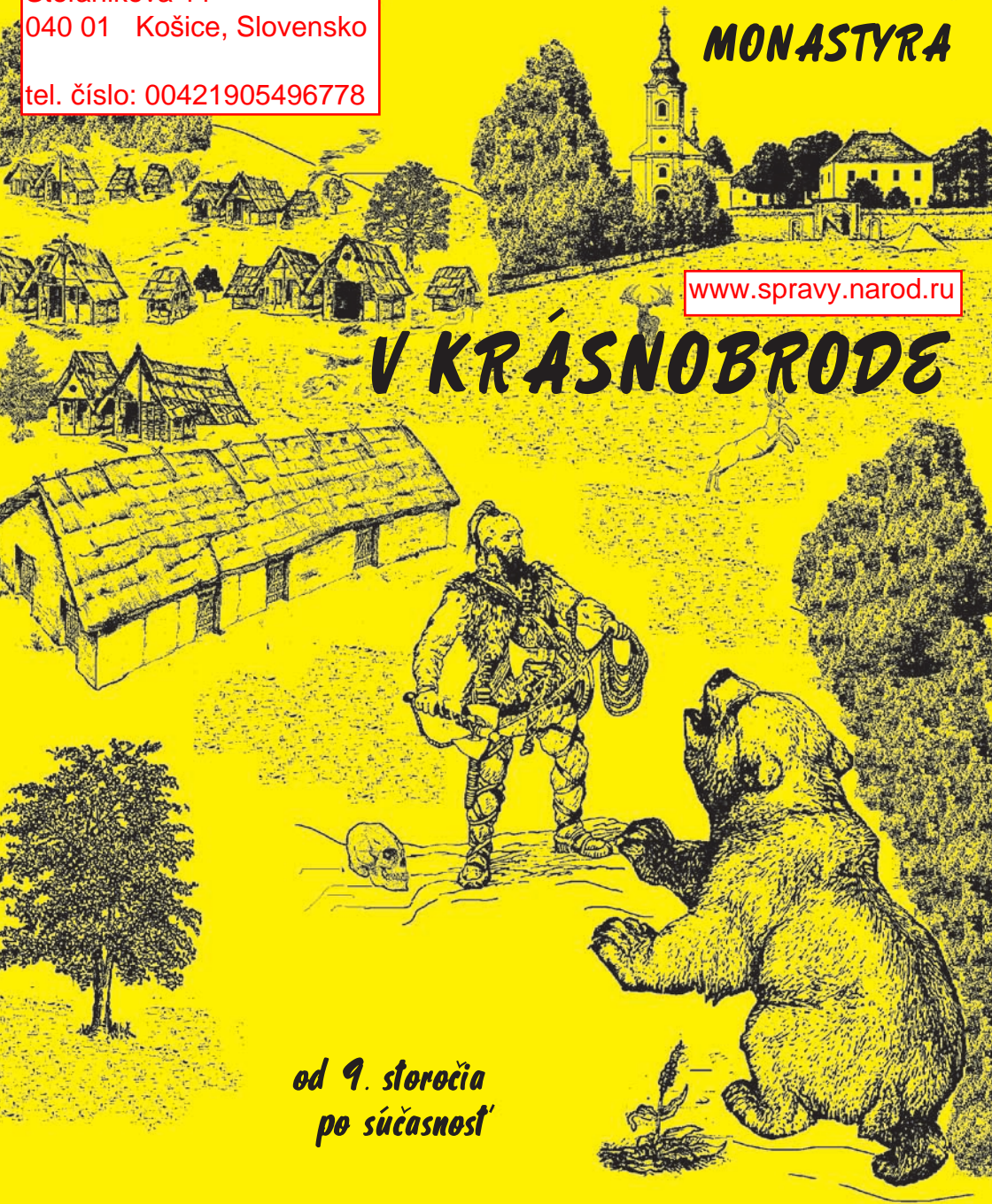
Knihu si možno objednať:
Vladimír Timkovič
Štefanikova 11
040 01 Košice, Slovensko
tel. číslo: 00421905496778

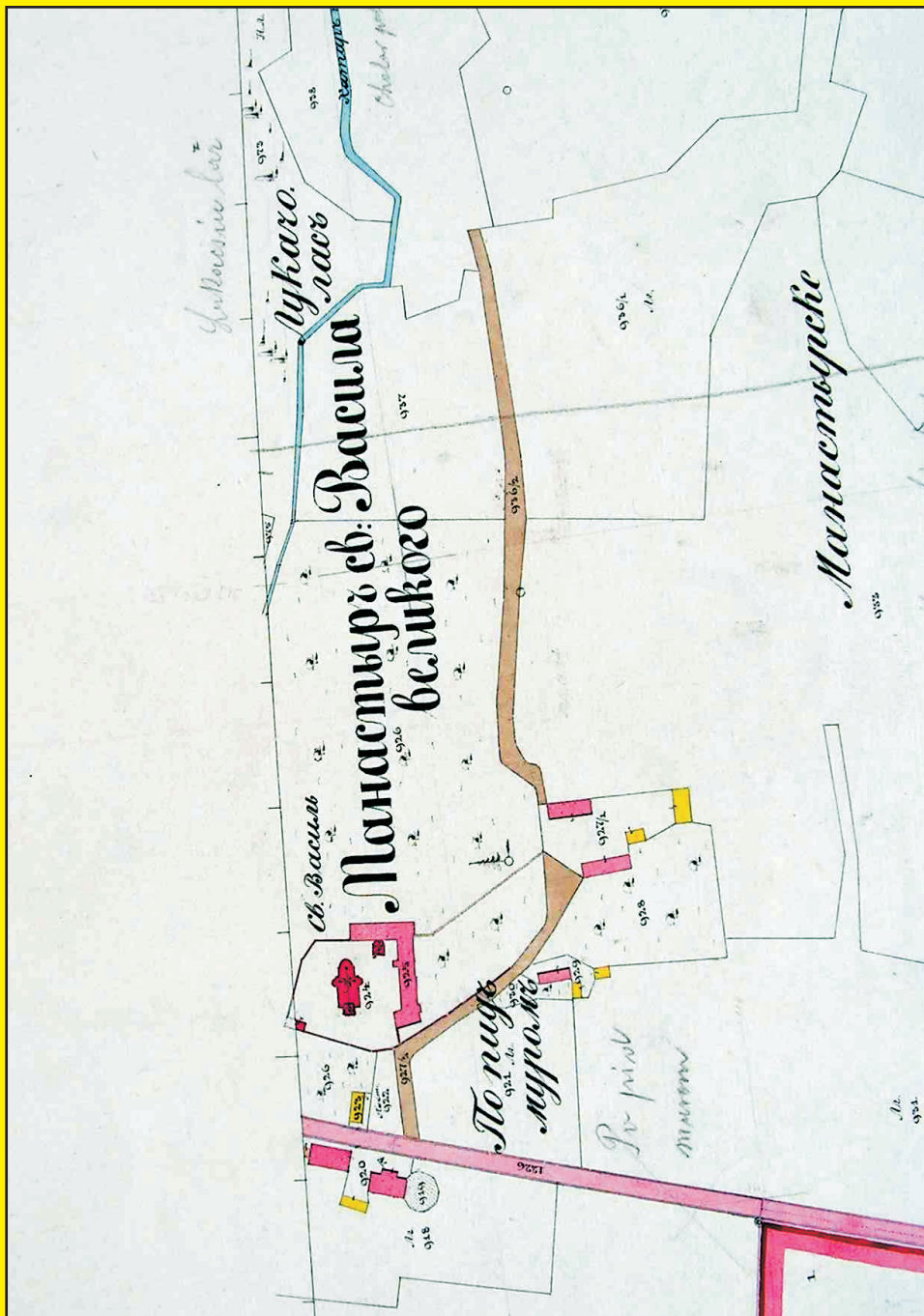
DEJINY BAZILIÁNSKEHO MONASTYRA

www.spravy.narod.ru

V KRÁSNOBRODE

*od 9. storočia
po súčasnosť*

The short chronology

of the most important events in the Krasnobrod Monastery (Krásny Brod near the Medzilaborce)

- To the 9th century — the pagan cult center of the Taurus (Cock), later Monastery founded by Laborec;
- 14th century — the miracle of Theotokos from Krasnobrod Monastery;
— great donations from the Rusyn-Ruthenian count, Theodor Koriatovich;
- to the 17th century — the great lavra («Nagymonostor» with its own archimandrite-bishop);
- 1603 — the burning and reconstruction by the protestant count Valentine Drugeth;
- 1614 — attempts made toward unification, known as The Krasnobrod “unia” (uprising);
- 1651-1664 — the ecclesiastical residence of the Greek-Catholic archimandrite-bishop P. Petrovich, OSBM;
- 1708 — the destruction of the Monastery by the Catholic Imperial Soldiers;
- 1729 — the resettling of the Krasnobrod Monastery by Mukachevo Basilians;
- 1750-1752 — the construction of the stone-built Church of the Descent of the Holy Spirit;
- 1759-1761 — the construction of the stone-built Monastery and Chaple of The Holy Protection;
- 1747-1820 — inaugural steps towards The school of Philosophy and iconography studies at the Krasnobrod Monastery;
- 1806 — the Papal exception of indulgence bestowed by His Holiness Pius VII;
- 1821 — ordination of the first Presov Greek-Catholic bishop G. Tarkovich;
- 1915 — the Monastery was destroyed during World War I;
- 1949-1990 — liquidation of The Order of St. Basil the Great during communist regime;
- 1968 — restoration of Greek-Catholic pilgrimages;
- 1990 — restoration of pilgrimages within The Basilian Order;
- 1998-2001 — reconstruction of Basilian Monastery buildings close to their original location;
- 2002 — consecration of Monastery complex by 4 Greek-Catholic bishops;
- 2004 — initial beginnings of construction pertaining the new Monastery Church.

**Dejiny baziliánskeho monastýra
v Krásnobrode
od 9. storočia po súčasnosť**

6500. výročie
(4491 pred Chr. – 2009 po Chr.)
po Potope sveta

*Táto kniha bola odoslaná spolu
so sprievodným listom (doporučene a do vlastných rúk s doručenkou)
pápežovi Benediktovi XVI. do Vatikánu
a všetkým pravoslávnyim patriarchom jedinej Christovej Cirkvi.*

*Pri príležitosti historického summitu očakávaného zjednotenia
patriarchov Ríma a Moskvy (október 2009) v Baku v Azerbajdžane.*

**Túto knihu autor venuje svetlej pamiatke
svojich rodičov a starých rodičov:**

Fedor Lukovič Timkovič
(2. II. 1897 – 5. VI. 1937, Praha)
a *Eva Michajlovna Hvozďak*
(23. II. 1898, Nižnie Vorota – 1985, Lazy)

Juraj Havrila
(1. I. 1891, Trnávka – 29. X. 1958, Košice)
a *Gizela rod. Rusnáková*
(10. II. 1900, Sečovce – 25. V. 1971, Košice)

Gréckokatolícky kňaz, o. Andrej Timkovič (13. XII. 1919, Lazy – 8. III. 1987, Košice)
a jeho manželka *Gizela Timkovičová, rodená Havrilová*
(20. VIII. 1927, Sečovce – 18. X. 2000, Košice)

Jozafát Vladimír Timkovič, OSBM

Dejiny
baziliánskeho monastyra
v Krásnobrode
od 9. storočia po súčasnosť

Košice
2009

Táto monografia užrela svetlo sveta vďaka Bohu známym sponzorom
lúbiacim cyrilometodejský byzantský obrad a vieru
pri príležitosti plánovaného historického «Sritenija»
rímskeho pápeža a moskovského patriarchu v Baku v Azerbajdžane
(október 2009).

Lektoroval a teologicky odobril:

o. ThLic. Ing. Gorazd A. Timkovič, OSBM
na sviatok *Sritenija Hospoda*, 2. februára 2009

© 2009 o. ICLic. PhBc. ThBc. Jozafát V. Timkovič, OSBM

ISBN 978-80-970008-1-3

Na titulnej strane knihy:

Perokresba baziliánskeho monastýra v Krásnom Brode a legendárny boj šľachtica Drugetha z Humenného s medvedom (podrobnejšie pozri na str. 133-135).

Na zadnej strane knihy:

Katastrálna mapa baziliánskeho monastýra v Krásnom Brode z 19. st., kde sú farebne naznačené všetky budovy monastýrskeho komplexu s prírodnými osobitostami, napr. s monastýrskym rybníkom. Mnísi sa totiž celý život zdržiavali od mäsa a ryby jedli iba vo sviatky. Čerstvé ryby im poskytoval (namiesto chladničky) rybník. Katastrálna mapa sa nachádza v *Geodetickom a kartografickom ústave v Bratislave*, zabezpečil ju Ing. Miroslav Buraľ, Stakčín.

Túto knihu si možno objednať na telefónnom čísle
00421905496778 alebo emailom na adrese: jvtosbm@yahoo.com

OBSAH

Predslov	5
I. Predhistória Krásneho Brodu (G. A. Timkovič, OSBM)	
1. Úvodné slovo	7
2. Najstaršie dejiny Krásnobrodu (Červeného Ríma) – pôvod názvu	9
3. <i>Rusala</i> – Zelené sviatky (sviatok Zoslania Svätého Ducha)	23
II. Dejiny Krásnobrodského monastyra (J. V. Timkovič, OSBM)	
1. Najstaršie zmienky o Monastyre z 9. až 14. storočia	27
2. Originál ikony Krásnobrodskej Bohorodici (14. storočie) .	39
3. Krásnobrod – starodávne sídlo gréckokatolíckeho episkopa (Krásnobrodská eparchia)	73
4. Druhé zničenie – spálenie Monastyra v roku 1603 a jeho opätovné znovuvybudovanie	87
5. Juraj III. Drugeth a neúspešná Krásnobrodská "únia" v roku 1614	99
6. Legenda o tom, ako čerti chceli zavalit' Krásnobrodský monastyr najväčším skalným balvanom z Poľska « <i>Čortiv kamiň</i> »	119
7. Legenda o Drugethovi, čo strieľal na ikonu Krásnobrodskej Bohorodici	129
8. Baziliánska misia v Ríme v druhej pol. 17. storočia	139
9. Monastyr, kde sa prepisovali, predávali a kupovali staroslovanské knihy	153
10. Rok 1708 – pokus o zlapanie rusínskeho vodcu Ivana Hutika – tretie zničenie Monastyra	155
11. Rok 1718 – krivé svedectvo latinského grófa-biskupa Erdődyho: « <i>o Monastyre, kde sa vraj predávali a kupovali ženy</i> »	161
12. Krásnobrodské «kurvy»	173
13. Rok 1729 – znovuosídlenie Monastyra	185
14. Udalosti týkajúce sa Monastyra v prvej pol. 18. storočia ..	195
15. Kamenná cerkov (1750-1752), kaplnka (1759/1761) a Monastyr (1759)	221

16. Mimoriadný sobor (kapitula) a baziliáni v druhej pol. 18. st.	255
17. Rukopis baziliánskych <i>Pravidiel</i> z roku 1796	285
18. Vysoká filozofická škola v Krásnobrodskom monastyre ..	311
19. Krásnobrodská ikonopisecká škola – jej odchovanec slávny maliar Josif Zmij-Miklošij (1792-1841)	313
20. Prvé ovocie nezmyselného premiestňovania mníchov	321
21. Plnomocné odpustky od pápeža, Monastyr v pol. 19. st. ..	325
22. Bazilián III. rádu o. Alexander Duchnovič (1803-1865) ..	335
23. Krásnobrodský polyglot – jeromních Vladimír H. Terleckyj, OSBM (1808-1889)	341
24. Bohoslužby v Krásnobrodskom monastyre v rokoch 1858-1915	349
25. Monastyr na konci 19. storočia	355
26. Posledný sobor baziliánov v Krásnobrode (1909) pred zničením soborného Monastyra v I. svetovej vojne	361
27. Zápisnica posledného predvojnového soboru baziliánov v Krásnobrodskom monastyre (1909)	373
28. Štvrté zničenie Monastyra v r. 1915	409
29. Monastyr po I. svetovej vojne	421
30. Archeologický výskum v r. 1976	443
31. Veľavravné a veľa prezrádzajúce počty pútnikov	445
32. Prípravy na obnovu Monastyra	457
33. Vzkriesenie Krásnobrodského monastyra (1998-2001) a jeho posviacka (2002) v dusivej atmosfére latinizácie	481
34. Krásnobrodský monastyr po roku 2002 opäť dýcha	505
Ihumeni Krásnobrodského monastyra	529
Historický prehľad osídlenia Krásnobrodského monastyra	531
Krátka chronológia udalostí v Krásnobrodskom monastyre (Veľký monastyr – <i>Nagymonostor</i>), Slovensko	541
The short chronology of the events in Krasnobrod monastery (The Great monastery – <i>Nagymonostor</i>), Slovakia	545
Použitá literatúra	549
Analytický index	563

Predslov

Predkladáme verejnosti na Slovensku už druhé vydanie histórie jedného z našich najstarších a najvýznamnejších monastýrov – baziliánskeho monastýra Zoslania (*Sošestvija*) Sv. Ducha (*Rusala*) v Krásnom Brode (Krásnobrode) pri Medzilaborciach. Prvé vydanie pod názvom *Letopis Krásnobrodského monastiera alebo kúsok zo slávnych dejín gréckokatolíkov na Slovensku* (ISBN 80-967398-7-5) o rozsahu 126 str. z r. 1995 (3.000 kusov) sa minulo. Splnilo svoj hlavný cieľ. Vďaka nemu sa oživil záujem o Krásnobrodský monastýr a následne bol tento monastýr v rokoch 1998-2001 znovupostavený. Ležal temer 90 rokov (od r. 1915) v ruinách, až znovuožil z popola, doslovne ako mýtický vták Fénix...

Autor oboch publikácií označuje svoje prvé vydanie (126 strán) v porovnaní s druhým (585 strán) ako «*baby book*» – knihu pre deti, ktorá za 14 rokov vyrástla a dozrela do svojej dospelosti... Toto druhé vydanie je totiž nielen čo do rozsahu takmer 5x hrubšie a ťažšie, ale je aj omnoho zaujímavejšie, historicky prepracovanejšie, zrelšie a je obohatené o mnohé nové a veľmi cenné historické udalosti a fakty...

Krásnobrodský baziliánsky monastýr bol založený v 9. st., obnovený bol v 14., 17., 18. a na prelome 20.-21. st., a tak existuje a žije až dodnes. Patrí medzi tie monastýry na Slovensku, ktoré priamo nadväzujú na cyrilometodejskú baziliánsku tradíciu.

Cieľom tejto práce je priblížiť čitateľovi na Slovensku dejiny tohto jedinečného monastýra a spolu s tým aj veľký kus dejín rusínskych (ruthénskych) gréckokatolíkov žijúcich od nepamäti na tomto území.

V texte používame originálne a typicky gréckokatolícke termíny ako: *jeromních* (teda kňaz, ktorý je zároveň mníchom), *episkop* (bis-

kup), *vladyka* (slovanský titul biskupa), *monastyr* (kláštor východných mníchov), *ihumen* (predstavený východného kláštora), *protoihumen* (prvý ihumen, ktorému sú podriadení všetci ostatní ihumeni), *cerkov* (chrám byzantského obradu)...

Užívame ich preto, lebo plnšie a lepšie vystihujú skutočnosť, ktorú vyjadrujú v omnoho zrelejšej forme ako ich "spisovné" dvojslovné, či trojslovné (v zátvorkách vyššie uvedené) ekvivalenty.

Autor predkladanej práce sa na tomto mieste chce poďakovať o. **Gorazdovi A. Timkovičovi, OSBM** (1959) za obohatenie tejto knihy cenným príspevkom o *predhistórii Krásneho Brodu* i za jej lektorovanie.

Za vzácne pripomienky k prvému vydaniu tejto knihy (z r. 1995) autor ďakuje o. **Atanázovi B. Pekarovi, OSBM** (1922) a o. **Porfyriovi Pidručnému (Pedruche), OSBM** (1941), za to, že k prvému vydaniu poskytol niektoré cenné materiály z *Archíva Generálnej kúrie otcov baziliánov v Ríme*; ďalej o. **Damiánovi I. Kičovi, OSBM** (1960), za sprostredkovanie dokumentov z *Lvovského štátneho archíva*; o. **Bertalanovi Dudasovi, OSBM** (1909-2004) z Maďarska za poskytnutie originálov baziliánskych rukopisov a fotografií baziliánov 19. st. Poďakovanie patrí aj všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom pomohli.

Knihá je oproti svojmu prvému vydaniu obohatená mimo iného o podrobnú štúdiu o ikone Krásnobrodскеj Bohorodici **zo 14. st.**, o desať dopsial' neuvěřených rukopisov v rusínskom jazyku **z 18. st.** – napísaných krásnobrodskými ihumenmi, ďalej viacerými inými rukopismi a najmä o analytický index, ktorý urýchľuje orientáciu na jej stránkach... Prijemné čítanie.

o. Jozafát V. Timkovič, OSBM

autor

v Košiciach, 30. januára 2009

I. Predhistória Krásneho Brodu

1. Úvodné slovo

Najnovšie dejiny si pamätáme sami, staršie poznávame z rozprávania ešte žijúcich očitých svedkov. Tretím schodíkom, ktorým zostupujeme do minulých období, kam už ani ľudská pamäť nesiahá, sú písomné zdroje: listy, knihy, kroniky, rozličné nápisy na dreve, na kameni... Avšak skúmať históriu môžeme ešte i ďalej. Čo nám nevedia povedať písomné zdroje a nápisy, odhalí štvrtý, ešte hlbší stupeň historického výskumu, ktorým je archeológia (vykopávky): črepiny, úlomky, zrúcaniny, základy domov, chrámov, obydlí, mince – to všetko nám rozpráva o dávnom živote ľudí v časoch, keď sa ešte neužívalo písmo a nedalo sa teda nič zapísať.

Tam však, kde sa nám už nepomôže dostať ani lopata archeológa, teda mnohé tisícročia dozadu, tam nastupuje posledná fáza historického výskumu a tou je skúmanie jazyka, reči a jednotlivých slov. Ľudia totiž rozprávali a rozprávajú od nepamäti; človek rozpráva, odkedy je človekom. Teda skúmaním reči, jej vývoja, porovnávaním jednotlivých slov a výrazov toho istého jazyka medzi sebou alebo i vzájomne medzi jednotlivými jazykmi, odhaľovaním pôvodu slov a vzájomných súvislostí a podobností medzi nimi, ... možno preniknúť do najstarších dejín ľudstva vôbec. Pritom nám tiež úžasne pomáhajú aj staré názvy obcí, hôr, riek, národov, bohov..., tradované a podávané z pokolenia na pokolenie. Rozbor jazyka je teda metódou, ktorá ako jediná siaha najďalej do najdávnejšej histórie. Aj o najdávnejšej histórii Krásneho Brodu nám prekvapivo veľa povie už samotný názov tejto obce.

Pohľad na najstaršiu dodnes zachovanú časť Krásnobrodského monast'ra – kamenné zvyšky múrov absidy prapôvodnej kaplnky Bohorodici zo 14. st.
(pozri str. 186-187, 236, 250, 443), kde bola po stáročia uchovávaná čudotvorná Krásnobrodská ikona (str. 39-72). V pozadí je miniatúrna súčasná zvonica (1925) a za ňou "novodobá" kaplnka Pokrova Presvjatoj Bohorodici (z rokov 1759/1761).

2. Najstaršie dejiny Krásnobrodu (Červeného Ríma) – pôvod názvu

Názov «Krásny Brod» prezrádza, že história tejto obce siaha aspoň **do 5. st. pred Christom** (výraz «brod» je totiž slovanským ekvivalentom slova «Rím», lat. «Roma»,¹ porov. gr. «ῥέω» – *tiect'*, gr. «Ρέα» – *Rhea, Rha – matka bohov*²), kedy je na našom území dokázaná prítomnosť Keltov (Gálov) a Skýtov (Rosov-Rusínov), tj. dvoch prastarých vetiev Slovanov. Názov «Krásny Brod» (Červený Rím) je totiž veľmi úzko spätý s praslovanskými pohanskými žertvami prinášanými bohyni mesačnej deve **Kupale-Sláve** (gr. *Κυβέλη, Ρέα*). Podľa tejto bohyně sa neskôr naši predkovia začali nazývať spoločným názvom: «Slovania». V iných rečiach, napr. v taliančine je súvislosť ešte výraznejšia: po taliansky sa Slovania volajú «Slavi». Rímania označovali Slovanov žijúcich v Alpách «Rhéti» – od «Rhea» > «rhetor» *rečník; ten, čo hovorí*. Hlavný sviatok tejto bohyně sa slávil pri príležitosti letného slnovratu **23. júna večer**. Staroslovanské slovo **бродъ**, ktoré označovalo miesto *brodenia* a výraz **бродити** *brodit'*,³ prezrádzajú mnohé z predhistorickej minulosti tejto prastarej rusínskej osady.

Nato, aby sme pochopili význam starodávneho slovanského slova **бродъ (брѣдъ)**, akým sa často označovali pohanské praslovanské obetištia, musíme si bližšie vysvetliť spôsob, akým sa u Slovanov v minulosti prevádzali starodávne krvavé obety ku cti praslovanskej bohyně Kupaly (Slávy).

Pokrov (pod krv) – krv obetovaných stekala po telách ctiteľov bohyně Kupaly-Slávy-Rhey

Podľa **Gianelliho** sa bohýňa **Kupala** (*Κυβέλη, Ρέα*) uctievala takto: Tradičnými obetnými zvieratami boli voly (kastované býky) a kohúty, ktoré boli prístupnejšie hlavne širším chudobnejším vrstvám.

Najprv sa vykopala do zeme jama, alebo na iných miestach to bol stabilný, zvlášť upravený podzemný priestor, prikrytý zvrchu drevenou mrežou. Ctiteľ bohyne, zvyčajne to bol niekto z bohatšieho kniežacieho rodu Rosov, vošiel za svitu mesiaca (spln) do tohto podzemného úkrytu, nad ktorým pohanský žrec, mág-čarodejník, obetoval jedného alebo i viac volov. Obeť sa usmrcovala špeciálnou harpúnou, ktorá sa obetnému zvieraťu vrazila do šije a pri vytiahnutí mu svojimi zubkami spôsobila veľkú tržnú ranu a s tým spojené hojné krvácanie. Horúca krv, striekajúca z rany na krku zvieraťa, tiekla bezprostredne na hlavu obnaženého kniežata-bojara, ležiaceho v podzemnom úkryte (porov. staroslovanské [ďalej len stsl.] **кръвь** – *krv*, ruské **кров**, odtiaľ i stsl. **крава** – *krava*, rus. **корова**,⁴ ako pôvodné označenie zvierat obetovaných “na krv”. Tiež stsl. **крывъ** – *úkryt, skryté miesto, strecha*⁵ a staroruské **кровать** alebo **коровать** – *druh lôžka na ležanie*,⁶ rus. **кровецъ** – *krajcír*,⁷ ale v pôvodnom zmysle ten, čo rezal “krájal” kravy). Jedinou úlohou tohto pod drevenou mrežou ležiaceho kniežata bolo, snažiť sa, aby ho stekajúca krv obeť čo najviac zakrvavila – potrášnila. Vyvolenec, podľa možnosti čo najviac zakrvavený, sa potom objavil pred tvármi jasajúceho davu.⁸

Takto, podľa vtedajšieho falošného pohanského presvedčenia, sa dotyčný človek vraj dostal pod zvláštnu ochranu (porov. stsl. **покровъ** – *ochrana*)⁹ bohyne Kupaly. **Sv. Cyril a Metod** prijdúc do úplne pohanského prostredia medzi našich predkov, geniálnym spôsobom

*Krásnobrodský kult býka
do 9. st. – božstvo
Praslovanov plemena
Mosoch-Tubal (moskovsko-sibírskeho plemena).*

využili na kresťanský účel celú slovnú zásobu Slovanov, a to tak, že starodávnym slovám dali nový kresťanský zmysel. Tento pohanský výraz začal **od polovice 9. storočia** označovať najkrajšiu materinskú ochranu a starostlivosť Bohorodičky o svoje deti. Sviatok zavedený sv. bratmi sa volá: **Покровъ Пресвѣтѣи Богородици** – *Pokrov Presvätej Bohorodičky*. «Pokrov» vo svojom pôvodnom zmysle

však doslovne znamená: **πο(δ)η-κρῆν**, tj. *pod krv*. Sviatok Pokrova Presvätej Bohorodičky dodnes sviatkujeme 1. októbra (prípadne 14. októbra podľa juliánskeho štýla) spolu so všetkými Slovanmi, ktorí si zachovali neporušenú cyrilometodejskú tradíciu.

Existuje tiež úzka súvislosť medzi menom slovanskej bohyně **Kupaly** (*Κυβέλη, Ρέα*) a stsl. slovom **кѡпѣль, кѡпель** – *kúpel'*, *nádrž* (na vodu), *nádoba na kúpanie*,¹⁰ pretože najhlavnejšiu časť obetného obradu tvorila krvavá «kúpel'».

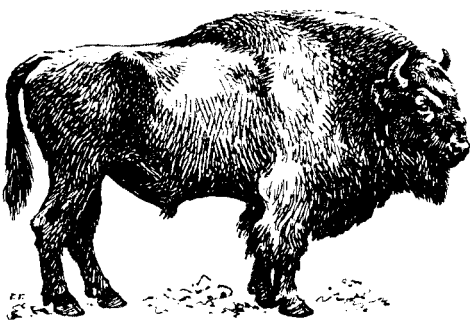
Ľudské obety neboli zriedkavosťou (hody, tryzna, kar)

V surovom, ešte vždy pohanskom prostredí našich predkov, ktorí nepoznali, čo znamená súciti, zľutovanie alebo milosrdenstvo, sa po víťaznej vojne, keď bolo veľa zajatcov, často prinášali bohyni **Kupale-Sláve** (*Κυβέλη, Ρέα*) i ľudské obety, keď sa púšťala krv nielen z býkov, ale i krv zajatých.

Herodot (5. st. pred Christom) opisuje u našich predkov žijúcich na brehoch Dunaja jeden takýto prípad, keď sa obetovali i ľudské žertvy: Nešťastníka chytili za ruky i nohy a hodili (stsl. **бросити** – *hodit'*) z výšky tak, aby padol bruchom na ostré predmety, obyčajne zvisle držané kopie.¹¹ Pritom sa verilo, že keď následkom prekolenia obeť zomrela, pokladala sa za prijatú; ak neumrela, pokladali to za znak, že bohyňa **Kupala** neprijala obeť, a že sa hnevá — preto nešťastníka pomaly

umučili až na smrť.¹² Je jasné, že v prípade, ktorý opisuje historik Herodot, praslovanskí bojovníci nemali čas na celý obrad opísaný predtým, a preto sa obeť priniesla v “skrátenom rituále”.

Stsl. slovo **бросити** – *hodit'* (**бросати** – *hádzať*) úzko súvisí so stsl. **броцанъ** – *červený*,¹³ *krvou sfarbený na červeno*, či

Volne žijúci divoký býk – Zubor európsky

dnešným českým «brotiti» – *trýsnit, farbit' na červeno*¹⁴ a stsl. **бродити**, čo pôvodne znamenalo: *brodit', tackavo chodit'* (sem a tam všetkými smermi), *vliecť sa* (z nohy na nohu), *táhať sa, ledva ísť* (s námahou, ťažko), *klátiť sa* (rôznymi smermi), *kráčať únavne* (napr. vodou, veľkým snehom, alebo bahnom).¹⁵ Slovo *brodit'* teda pôvodne vyjadrovalo správanie sa mučeného-obetovaného človeka či zvieratá. To je základ, od ktorého je odvodené aj samotné slovo našich predkov **бродъ**, ako miesto *hodov, hádzania, brodenia*. V staroslovančine sa kmeňová spoluhláska «d» (prípadne «t») často menila na «s» a naopak (porov. stsl. **бродъ** ako miesto *brodenia* (v krvi) a stsl. **бросъ** *hod, hodenie*, porov. i grécke *βροτος* – *tečúca krv*),¹⁶ čo všetko priamo súvisí s praslavanskými obeťami mesačnej bohyni **Kupale** (*Κυβέλη, Ρέα*).

Po usmrtení-obetovaní a po krvavom kúpeli, nasledovala vždy originálna *hostina*, teda iným slovom povedané: *hody*. Ide o výraz, ktorý priamo súvisí s opakovaným “hádzaním” jednej alebo viacerých obetí na kopie — teda viaceré *hody, hodenia*, kde sa tiež konzumovalo pohanskými žrecmi pripravené jedlo z mäsa býkov a nezriedka i obetovaných ľudí (porov. stsl. **жръѣти** – *zakálat'* a **жрьць** – *žrec*¹⁷ a dnešné slovenské *žrat'*, či rusínske-zemplínsko-šarišské «žric» alebo «žrec» tj. hltavo jest).

So slovami **бродъ, бросъ, бросити, бродити** a s obetným rituálom na miestach “brodenia” súvisí i stsl. **брашно** – *jedlo, pokrm*,¹⁸ gr. *βρώσις* – *jedlo, jedenie*, čo pôvodne znamenalo mäso a mäsitý pokrm (porovnaj dnešné talianske «brodo» – *mäsová polievka* a zmenu významu v súčasnom srbskom «брашно» – *múka*, či slovenskom «brašna» – *chlebník, taška na chlieb*). Súvis so slovom *brod* a starými “brodovými” hostinami je zrejmý i u keltských výrazov dnes iného ramena národov, napr. anglické «bread», [čítaj *bred*], či nemecké «Brot» – vždy vo význame *chlieb*.

Keďže “brodové” obety sa konali obyčajne a hlavne po vyhratej vojne, spájali sa zároveň s pochovávaním padlých bojovníkov (pozri kap. 12). V takýchto prípadoch sa mŕtvy bojovník u Slovanov (kelt-

ského pôvodu) spaľoval na obrovskej vatre (porov. stsl. **костъръ** s dvoma významami: 1. *vatra*, 2. *kosti*, *kostra*). Spolu s mŕtvym sa spaľovalo i množstvo zajatcov, ktorých predtým obetovali bohyni vyššie opísaným “brodením sa vo vlastnej krvi”. Verilo sa totiž, že všetci, čo boli spolu so zosnulým spálení na jednej a tej istej vatre, museli mu neskôr slúžiť ako otroci na druhom svete. Preto sa pri takých príležitostiach mučilo a potom páliło čo najviac zo zajatcov, porazených nepriateľov.

Ak bola hostina (*hody*) spojená aj s pochovávaním (spaľovaním) mŕtvych, nazývala sa «tryzna» (odtiaľ tiež dnešné «trýznit» – *mučiť*, *trápiť* či české «trýsnit» – *farbiť na červeno* — pôvodne zrejme krvou)¹⁹ alebo slovenské «kar» od stsl. slova **коруъ** s dvoma významami: 1. *dym*, ale i 2. *kohút* (kura), lebo kohúty boli druhým najdôležitejším obetným zvieratom Slovanov (Gálov či Keltov) hlavne tých, ktorí si nemohli dovoliť býkov z ekonomických dôvodov. Kohút bol u Praslomanov vtákom ohňa a dymu — dokonca ešte i dnes sa užíva v slovenčine spojenie: «na strechu vyskočil ‘červený kohút’» — v zmysle, že sa objavili na streche domu plamene ohňa, teda požiar. Tak sa mŕtvý, spolu s kohútmi (alebo volmi) a všetkými ostatnými spoluspaľovanými predmetmi a osobami, premenil na **коруъ** – *kúr*, *dym* a “odkúril” na druhý svet.²⁰ Na *pahrebu*, ktorá zostala po vatre aj s prípadnými zvyškami neprehoretých kostí po zosnulom, navršili kopec hlíny (porov. slová *pahreba* a *pohreb*), ktorý sa nazýval *kurhan* (od slova *kúr* – *dym*), čím vznikol hr(o)b (hrb – kopa navršenej zeminy) dnešného typu.

Všetko sa obyčajne robilo v blízkosti miesta “brodenia” obetí venovaných bohyni **Kupale-Sláve**. Toto miesto sa volalo «brod». Pre starých Slovanov «brod» bol nielen miestom ohavných krvavých (červených) orgií, ale aj zároveň veľkým pohrebištom, teda posvätným miestom.

Krásny (červený, krvavý) Brod

V prípade Krásneho Brodu, ukazuje na existenciu krvavého pohanského kultového miesta-obetišťa nielen slovo «brod», ale i samot-

né prídavné meno «krásny». Staroslovanský výraz «**красный**», ktorý sa u nás dnes používa len vo význame *krásny, pekný*, vo svojom originálnom-praslovanskom slova zmysle znamenal *zrelý, dozretý*,²¹ čo vo vzťahu k ovociu-plodom stromov, dávalo aj význam *červený*, porov. ruské «**красный**» *červený* a «**красивый**» *krásny*. Preto doslovný preklad-výklad názvu starobylej rusínskej obce «**Krásny Brod**» je **Červený Brod**, teda krvavý – **Zakrvavený Brod**. Krvavé júňové obety (letný slnovrat – 23. júna večer) Praslovanov a ich vedúcej vrstvy Rosov-Rusínov (porov. praslovanské slovo "iránskeho" pôvodu «ros» = *hlava, pohlavár, prvý zo všetkých*; porov. «roz-um» (ros-um) = *hlavový um, alebo um v hlave*, u Rusínov sa prvé číslo «1» ešte dodnes zamenia slovom «ros», porov. *raz*, dva, tri... a pod.) spôsobili, že tento mesiac dostal názov «červený» (porov. poľské *czerwiec*, ukrajinské *червень*, české *červen* tj. mesiac jún) od krvou postriekaných šiat (porov stsl. **ЧЕРВЕНЬ** *krvavočervené plátno, súkno*).²²

Krvavé obety praslovanskej šľachty-Rosov (Rusínov), praktizované už od predhistorických časov, spôsobili, že slovo «ros» alebo «rus» sa stalo synonymom červenej farby u takmer všetkých starých národov, ktoré prišli s našimi predkami nejako do styku. Porovnaj:

grécke «**ῥοῦσιος**» *červený* — «**Ροῦσ**» *Rus*,
latinské «**russus**» *červený* — «**Russus**» *Rus*,
talianske «**rosso**» *červený* — «**Russo**» *Rus*,
maďarské «**piros**» *červený*²³ — «**Orosz**» [čítaj *oros*] *Rus*,
rumunské «**ros**» *červený* — «**rus**» *Rus* a pod.

Aj stsl. **ръсый** – *ryšavý* pôvodne označovalo červenú farbu vlasov, dnes skôr svetlohnedé-blondavé vlasy. Celá severná strana Karpatského oblúka (zasahujúca i do južného Poľska) sa v minulosti nazývala *Červená Rus* (pozor, nejde tu ani o dnešnú Ukrajinu, ani o moskovskú Rus, ale o karpatských Rusínov). Odtiaľ pochádzala, okrem iného, i takmer všetká šľachta²⁴ pozdejšej Velkej Moravy (napr. knieža «**Rostislav**», tj. «prvý (ros) zo Slovanov» alebo «hlava Slovanov»,... či prvá česká Přemyslovská dynastia – porov. jedno z centrálnych miest Čer-

venej Rusi – **Přemysl**, dnešný Przemysl (Peremyśl) na poľskej strane Karpát, či obec Przemysłany v tom istom areáli).²⁵

Inkultúrácia-misia sv. solúnskych bratov Cyrila a Metoda

V 9. st. medzi našich predkov, pohanských Slovanov a to aj do Krásnobrodu – prišli prví kresťanskí cyrilometodejskí misionári. Priniesli so sebou poľudštenie mravov, hlásajúc (a často i svojím životom platiac) skutočnú pravú vieru v Syna Božieho – Isusa Christa, ktorý sa stal človekom, aby nás povzniesol do stavu synov Božích, schopných oslovovať Boha-Stvoriteľa ako svojho Otca. Priniesli náboženstvo lásky, odpúšťania a milosrdenstva. Aby pohanský blud bol čím skôr a účinnejšie odstránený, cyrilometodejskí misionári (baziliánski mnísi) použili-využili pri svojej misijnej práci mnohé, i keď staré a pohanské slovanské tradície, zvyky a obyčaje, ktoré len bolo možné nejako dať do súvisu s kresťanským náboženstvom, dávajúc im nový, morálno-kresťanský zmysel.

Preto na starých slovanských kultových miestach, ktoré stáli obyčajne na vrškoch v blízkosti ľudských obydlí, boli zrúcané pôvodné pohanské obetištia a postavené kresťanské cerkvi: Z histórie sa dozvedáme, že tam, kde obyčajne stál pohanský oltár boha búrky a blesku slnečného **Perúna** (porov. dnešné «parom» – *aby to parom vzal*), sa zasväcovala cerkev **Sv. Duchu** (pozri str. 24) alebo prorokovi **Eliášovi**.²⁶ V druhom prípade to bolo na znak toho, že tento obyčajný a skromný služobník pravého kresťanského Boha je mocnejší než neexistujúci slovanský boh **Perún** (= rímsky boh **Jupiter** = grécky boh **Zeus**, pokladali ho za boha blesku a búrky, teda ohňa a vody), lebo na jeho slovo sa totiž, ako hovorí samo Sv. Písmo, zatvorilo nebo a nepršalo tri roky a šesť mesiacov (porov. 3 Kráľ 17-18). Tak isto na miestach krvavých orgiálnych obetísk bohyně **Kupaly-Slávy**, ktorá reprezentovala Mesiac, kde sa za pohanských časov *kúpavalo* v krvi, sa budovali cerkvi zasvätené **sv. Jánovi Krstiteľovi**, mučeníkovi, ktorý zaplatil svojou krvou za obhajobu svätej čistoty na nemorálnych orgiách poriadaných kráľom Herodesom (po-

rov. Mt 14,1-12). On totiž bol Predchodcom, ktorý pripravoval miesto pre novozákonnú *nekrvavú "kúpel"* — *svätý krst Isusa Christa*, na skutočné odpustenie hriechov a život večný. Preto sa v minulosti **sv. Ján Krstiteľ** (nesprávne) ľudovo nazýval aj «**Joan Kupalo**». ²⁷ Kvôli vytlačeniu pohanských zvyčajov **Kupaly** (*Κυβέλη, Πέα*) bol ustanovený sviatok *Roždestva Joana Chrestitela* práve na deň 24. júna (tj. na deň letného slnovratu počas "červeného" mesiaca).

Tu nachádzame aj vysvetlenie skutočnosti, prečo sa na našom území nachádza tak veľa chrámov zasvätených **sv. Eliášovi, sv. Jánovi Krstiteľovi** a Pokrovu Presvätej Bohorodičky. Zo *Schematismu* z r. 1971 sa dozvedáme, že len v Prešovskej eparchii je až okolo 60 gréckokatolíckych cerkví zasvätených Pokrovu Presvätej Bohorodičky! V iných, dnes už latinských farnostiach, ktoré boli tiež pôvodne gréckokatolíckymi, sa chrámy s týmto typicky cyrilometodejským zasvätením premenovali na chrámy, síce tiež zasvätené Bohorodičke, ale s novšími latinskými titulmi, napr. «Panny Márie Fatimskej», «Panny Márie Ružencovej», «Panny Márie Sedembolestnej»... Dôkazom, hovoriacim sám za seba, je napríklad chrám Panny Márie Sedembolestnej z r. 1339 (!) v Partizánskej Ľubči (*Schematismus*, str. 228), kým je dokázané, že titul «Sedembolestná» pochádza len z minulého storočia a «patronkou Slovenska» sa stala dokonca až 22. apríla 1927!

Mníšska lavra z 9. st. (etymológia názvu «Laborec»)

Výskyt veľkého kultového pohanského miesta v **Krásnom (Červenom) Brode (Ríme)** vysvetľuje aj príčinu, prečo na tomto mieste vznikol už v prvých kresťanských časoch veľký baziliánsky monastýr (*Nagymonostor*, mníšska lavra ²⁸ > **Lavorec** (*Λαβορεць-Laborec*) > **Labirština**). ²⁹ Takto sa totiž dalo ľahšie čeliť starodávnej a storočiami praktizovanej hlboko zakorenenej krvavej pohanskej povere.

Cerkov farnosti Krásny Brod, nachádzajúca sa dnes takmer uprostred obce, stojí na vršku pokrytom krásnobrodskými hrobmi. A čo je najzaujímavejšie: bola pôvodne zasvätená *Roždestvu* (Narodeniu) *sv.*

Jána Krstiteľa (sviatok 24. júna), ako bolo už vyššie spomínané, nesprávne zvanom «**Joan Kupalo**»...

Už od prvej polovice 18. storočia je dokázateľné, že podfarbenie pôvodného patrocínia farskej cerkvi *Roždestva sv. Jána Krstiteľa* v Krásnom Brode sa niekto pokúšal zmeniť na *Sobor sv. Jána Krstiteľa*...³⁰ Bolo to však len dočasné...

V starých *Schematizmoch* Prešovskej eparchie napr. z rokov 1848 a 1857, je presnejší údaj, že bola zasvätená sviatku «*Roždestva – Narodenia Jána Krstiteľa*» (*ad Nativitatem S. Joannis Baptist.*).³¹ V súčasných *Schematizmoch* Prešovskej eparchie (od roku 1903), sa tiež uvádza údaj, že cerkov farnosti Krásny Brod je zasvätená “Zboru-Soboru” sv. Jána Krstiteľa (*ad Synaxim S. Joannis Baptist.*).

Teda cerkov vo farnosti Krásny Brod bola pôvodne, od najstarších čias svojej existencie, zasvätená Narodeniu sv. Jána Krstiteľa. To len potvrdzuje, že Krásny Brod mal v dejinách našich predkov ešte pred príchodom sv. Cyrila a Metoda naozaj pohanský kultový význam, čím sa tiež potvrdzuje i prastaré osídlenie tejto obce Rusínmi.

Postavenie baziliánskeho monastiera v blízkosti strašného kultového miesta Praslovanov v Krásnom Brode nie je na našom území ojedinelým prípadom. Podobnú situáciu vidíme aj na iných miestach, napr. na Spiši,³² v okrese Stará Ľubovňa, kde na severnej hranici tohto okresu s Poľskom pri rieke Dunajci stojí starodávny *Červený Kláštor*. Názov prezrádza, že tiež ide o starobyľý baziliánsky rusínsky monastier, porov. lat. «monasterium russum», tj. *červený monastier*, alebo *ruský (rusínsky) monastier*.³³

Čo sa týka slova «Brod» v spojení «Krásny Brod», je málo opodstatnenou teória, že by názov pochádzal od významu «brod» – tj. *plytký priechod cez rieku* Laborec (Lavorec), ktorá sa síce stávala v dávnych časoch naozaj neprechodnou, ale iba na krátky čas povodní a ináč sa dala prebrodiť na hociktorom mieste.

Náhodným možno nie je ani fakt existencie odpustov na Pokrov Presvätej Bohorodičky v kaplnke *Pokrova* «na Manastyri» v Krásnom

Brode, keď si uvedomíme vyššie podčiarkovanú súvislosť slov «pokrov» a «po(d)-krv» so starodávnymi pohanskými obradmi medzi Praslavanmi na našich územiach. Zaujímavým faktom ostáva i skutočnosť, že hoci sa na sviatok Pokrova pripomína zázračné oslobodenie byzantského Konštantinopola od obliehania neznámym nepriateľom, tento sviatok sa sviatkuje iba medzi všetkými Slovanmi cyrilometodskej tradície, zatiaľ čo v Grécku je neznámym. Keď sa totiž zázračné oslobodenie stalo v Grécku (v Konštantinopole), prečo sa nesviatkuje práve tam, ale iba u ďalekých Slovanov? Jedným z možných vysvetlení tejto skutočnosti je zavedenie tohto nového sviatku medzi Slovanmi, práve bratmi sv. Cyrilom a Metodom, v snahe bez spáchania kultúrneho násillia vykoreniť ich kruté krvavé pohanské obyčaje (pozri kap. 12).

¹ Porov. P. Kucharský, «Řím», *Slovník antické kultúry*, Praha, 1974, str. 541.

² Slovo «*Ρέα*» [čítaj *Rhea*] je ženskou formou od slova «*Ροῖς*» [čítaj *Rhous*] – *Ros*, alebo *Rus*. Matka **Romula** a **Réma**, zakladateľov mesta Rím sa nazývala **Rhea Silvia** (= **Rhea Salvia** = **Rhea Slavia**).

³ Porov. И.И. Срезневский, *Словарь древнерусского языка*, I, Москва, 1890 (1989), str. 180, 182.

⁴ Porov. *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, II, Praha, 1973, str. 72; Porov. tiež poľské «*karw*» *starý lenivý vól*, (porov. A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, «*krowa*», Warszawa, 1970, str. 271).

⁵ Porov. *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, II, Praha, 1973, str. 67.

⁶ Porov. В. Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка*, II, С. Петербург-Москва, 1905, str. 501; И.И. Срезневский, *Словарь древнерусского языка*, I, Москва, 1890 (1989), str. 1326; porov. grécke (macedónskeho pôvodu) *κράββατος* *postel*, (porov. И. Дворецкий, *Древнегреческо-русский словарь*, I, Москва, 1958, str. 976) – odtiaľ «*kravata*» *slučka na dusenie obete*, dnes *okrasa tižov nosená na krku* (pozri str. 184).

⁷ Porov. В. Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка*, II, С. Петербург-Москва, 1905, str. 505.

⁸ Porov. G. Giannelli, «*Cibele*», *Enciclopedia italiana*, X, Milano-Roma, 1931, str. 194.

⁹ Porov. *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, III, Praha, 1973, str. 128; porov. i iné dodnes užívané slovenské slová toho istého slovného základu, ako napr.: *pokrovec*, *podkrovie* (priestor chránený strechou), *krovky* (ochranné tvrdé krídla chrústa), atď., (porov. J. Doruľa, *Krátky slovník slovenského jazyka*, Bratislava, 1987, 169, 297, 305).

¹⁰ Porov. И.И. Срезневский, *Словарь древнерусского языка*, I, Москва, 1890 (1989), стр. 1376.

¹¹ Porov. ruské брухать, брушить alebo брехать — všetky tieto synonymické výrazy znamenajú: *bodat'* (ostrou tyčkou), *týrat'*, *klad' rohami*, *dupat'* (kopytami, nohami), *hádzat'*, *lámat'*, *boliet'*, *pichat'*, *klít'* (porov. pichanie v boku, klútie v ruke, lámanie v kostiach), (porov. В. Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка*, I, С. Петербург-Москва, 1903, стр. 311, 323).

¹² Porov. А.И. Доватур, *Народы нашей страны в истории Геродота*, IV. 94, Москва, 1982, стр. 137.

¹³ Porov. *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, I, Praha, 1966, стр. 144; porov. ruské бросан — *hádzaný*.

¹⁴ J. Holub, S. Lyer, *Stručný etymologický slovník jazyka českého*, Praha, 1967, стр. 105.

¹⁵ Porov. В. Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка*, I, С. Петербург, 1903, стр. 315.

¹⁶ Porov tiež stsl. výrazy: **ВЛАДА** = **ВЛАСТЬ** *moc, vláda* alebo **ВЛАДЬ** *vlasy, влась vlas*, (И.И. Срезневский, *Словарь древнерусского языка*, I, Москва, 1890 (1989), стр. 269); slov. *padnúť* a rusínske пасти alebo slovenské *kradnúť* a rusínske красти, porov. angl. «red», nemecké «Rot», rumunské «ros» všetko vo význame *červený* a pod.

¹⁷ Porov. *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, I, Praha, 1966, стр. 618.

¹⁸ Porov. *tamtiež*, стр. 144.

¹⁹ «Tryzna – smútočná slávnosť na počesť mŕtveho», (porov. J. Doruľa, *Krátky slovník slovenského jazyka*, Bratislava, 1987, стр. 471); *Povešť vremennych let* (napísaná baziliánskym mníchom Nestorom koncom 11. st.) spomína **tryznu**, ktorú urobila ruská **kňazná Olga** (945—957) za svojim zomrelým mužom **Igorom**, v čase, kým bola ešte pohankou, pri ktorej dala usmrtiť 5.000 ľudí. Bola to zároveň jej pomsta za zavraždenie manžela: «**Ольга** же, поимши мало дружины, легъко идущи приде къ гробу его, и плакася по мужи своемъ. И повелѣ людемъ своимъ съсуги могилу велику, и яко соспоша, и повелѣ **трызну** творити. Посемъ сѣдоша деревляне пити, и... повелѣ дружинѣ своей сѣчи деревляны; и исѣкоша ихъ 5.000», (*Повесть временных лет*, I, 41-42); V *Lavrentínskej letopisi* (redakcia rukopisu z r. 1377) čítame o Slovanoch: «И радимичи, и вятичи и сѣверь одинъ обычай имяху... аще кто умряше, творяху **трызну** надъ нимъ, и посемъ творяху кладу велику и възложажуть и на кладу, мертвеца сожьжаху, и посемъ, собравше кости вложажу в судину малу, и поставляху на столпѣ на путехъ, еже творять вятичи и нынѣ», (*Полное Собрание Русских Летописей*, I, 12).

²⁰ Stsl. slovo **коуреник** značí doslovne: premieňanie kohúta (**коурь**) ohňom na dym (**коурь**). **Дал'** definuje dym takto: «летучее вещество отдѣляющееся при горѣннїи тѣла», (В. Даль, *Толковый словарь...*, «дым», I, стр. 1261); U Rusínov

sa dodnes výraz «kuritъ» alebo «kuriti» užíva vyslovene na vznášanie sa tuhých čias-točok vo vzduchu, preto u Rusínov (napr. v Kamjonke, okr. Stará Lubovňa) sneh ne-padá, ale «kurí», porov. výraz zemplínskych Rusínov: «ucekal, lem še tak za nim ku-ri-lo» — *utekal, až sa za ním víril prach*; Archeologické vykopávky v **areáli De-vínskej Novej Vsi pod Devínom pri Bratislave**, tj. v centre Veľkej Moravy, objavili **vyše 880 hrobov zo 7. st. po Christovi, v ktorých sa okrem iného našli i kosti ko-hútov**, (porov. «Devínska Nová Ves», *Słownik starożytności słowiańskich*, I, War-szawa, 1961, str. 342).

²¹ Porov. *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, II, Praha, 1973, str. 61; v gréckych prekladoch obyčajne *ὑραῖος dozretý*, alebo *τέλειος konečný, ukončený* a pod.

²² Porov. Г. Дьяченко, *Полный церковно-славянский словарь*, «червень», Москва, 1899, стр. 814; Staroslovanské slová **ЧРВЕНЬ** *červený*, **ЧРЪВЪ** *čerevo-brucho, črevá, útroba* a **ЧРЪВЪ** *červ* navzájom súvisia. Otvorením vnútorností u obe-tí sa všetko sfarbovalo na červeno; a tiež z vnútorností rozmliaždených červov rodu *Homoptera* (čelade *Coccinea*) sa kedysi farbili látky na červeno, (porov. *Etymologic-ký slovník jazyka staroslověnského*, «чръвлjenъ», I, Praha, 1989, str. 117); Koniec koncov je tu ešte jedna vecná podobnosť, pokrútené červy totiž pripomínajú črevá a to o to viac, ak mŕtvola alebo uhybnulé zviera sú ponechané niekoľko dní na vzduchu — útroby sa vtedy premenia na tisíce, jedno kľbko tvoriacich červov; Názov «ŠARIŠ», označujúci dnes rozsiahlu lokalitu na východnom Slovensku, v pôvodnom praslovanskom význame označoval výsadné kráľovské územie praslovanskej šľachty, úze-mie kmeňových náčelníkov, *pohlavárov, hláv-rosov*; porov. SAR-ROS *cár Rosov*, doslovne *hlava hláv* (podrobnejšie o etymológii slova «Šariš» pozri Agaton (Gorazd) A. Timkovič, «Uhorský kráľ Aba Samuel je pochovaný vo Veľkom Šariši», *Veľkoša-rišan, Veľký Šariš*, 12 (2003) str. 3). Slová SAR a ROS sú totiž praslovanské syno-nymické výrazy perzského pôvodu, (porov. A.K.S. Lambton, *Persian Vocabulary*, «head», Cambridge, str. 275). Keď si Maďari podrobili Slovanov, začali toto slovo u-žívať v pohľadovom význame — začalo pre nich označovať *blato, špinu* (porov. maď. «saros» *blatný, zablatený*) a slovo «rus» sa im stalo synonymom zla (maď. «rossz» - *zlý*); Arabský spisovateľ **Ibn-Dast (prvá polovica 10. st.)** vo svojej *Knihe draho-cenných pokladov* píše o akomsi náčelníkovi, kráľovi Rusov, ktorého titulovali «hla-va hláv» a ktorý sa volal «svätý cár» (porov. dnešné slovenské osobné meno Sväto-zár), (porov. А.Я. Гаркави, *Сказания мусульманскихъ писателей о славянахъ и русскихъ*, Санктпетербургъ, 1870, стр. 266).

²³ Porov. gr. *πυρός ohnivočervený*, kde *πυρ* je *ohieť* (odtiaľ i slov. *pýriť sa*).

²⁴ Šľachta nosila červené šaty, či uniformu. Porovnaj dokonca i dobový portrét humenského pána **Juraja III. Drugetha** (1583-1620) — vlastníka Krásnobrodu — dnes vo Vihorlatskom múzeu v Drugethovskom kaštieli v Humennom (pozri str. 100).

²⁵ «Czerwona Ruś, jedna z najzyzniejszych i najobszerniejszych prowincyj Rzeczypospolitej polskiej», (W. Taczanowski, «Czerwona Ruś», *Encyklopedyja Powszechna*, VI, Warszawa, 1861, str. 478-479).

²⁶ Už od čias sv. **Cyrila a Metoda** má prorok Eliáš sviatok 20. júla, tj. v ten istý deň, v ktorom pohanskí Slovania sviatkovali deň bôžika **Perúna**, (porov. J.S. Roucek, «Perun», *Slavonic encyclopedia*, New York, 1949, str. 957).

²⁷ «День 24 июня - день **Ивана Купала**, въ Бѣлой и Малой Руси въ Балтійскихъ губерніяхъ и у южныхъ славянъ празднуется сожженіемъ костровъ въ полѣ.купаются въ водѣ и росѣ, пляшуть вокругъ... прыгають черезъ купальницькіе огни. Наканунѣ (и в ночь) **Ивана Купалы** собирають лѣчебные и знахарскіе коренья и травы,... проказы русалокъ, ... папоротникъ расцвитаеть...», (В. Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка*, II, С. Петербург-Москва, 1905, стр. 563); «Preskakovanie ohňov» — bolo charakteristické i pre legendárneho zbojníka-Valacha (Rusína) **Juraja Jánošíka** a jeho družinu v **18. st.** (porov. názov malej sekerky týchto Valachov — «valaška»). Ten istý praslovanský obyčaj bol i v samom centre Veľkej Moravy. U moravských Valachov (tj. Rusínov, povolaním pastierov) sa dodnes zachoval obyčaj v tej istej forme: «Večer před Janem Křtitelem (tj. 23. júna) pálí ještě v četních obcích ohně, jež přeskakují. V slovanském Svrčínovci činí tak pastýři, nazývajíc to 'hujana'», (J. Húsek, *Hranice mezi zemí Moravskoslezskou a Slovenskem*, Praha, 1932); O tom, že **Juraj Jánošík** i členovia jeho zbojníckej družiny boli Rusínmi – podrobnejšie pozri trojstranovú štúdiu v C. Пап, *История Закарпаття*, II, Ивано-Франківськ, 2002, стр. 198-200.

²⁸ «... lavra – väčší pravoslávny kláštor...», (M. Ivanová-Šalingová, *Malý slovník cudzích slov*, Bratislava, 1972, str. 354).

²⁹ Rieka Laborec (v pôvodnej skýtskej-rusínskej výslovnosti *Lavorec*) dostala meno práve podľa tejto Krásnobrodскеj lavry, ktorej intravilánom pretekala a dodnes preteká. Legenda o smrti **kniežata Laborca** pri rieke Laborec je až pozdejšieho dáta.

³⁰ Jedná sa o zápis **z roku 1734**: «... до храму Собор стого пророка предтечи...», (porov. I. Панькевич, «Покрайні записки на підкапатських церковних книгах ч. II», *Науковий збірник Товариства "Просвіта" в Ужгороді*, XII, Ужгород, 1937, стр. 33-34).

³¹ V *Schematizme z roku 1821* je namiesto dedinskej cerkvi uvedená cerkov monastyrská, tj. Sv. Ducha (*Eccl. Monaster. S. Spiritus*). Bolo to preto, lebo v tom čase sa budovala v Krásnobrode nová farská cerkov a preto tam bola funkčná len tá monastyrská. V tomto období krásnobrodskú farnosť obsluhoval bazilián: jeromník **Maxim Jeleňak**, ktorý bol zároveň ihumenom Monastyra.

³² Slovenský názov «Spiš» pochádza z maďarskej varianty «Szepes» (odtiaľ v starých latinských listinách «Scepusium»), pričom v maďarčine «szep» znamená *krásny*, čo je vlastne maďarský preklad originálneho názvu celého územia Spiša, po staroslovansky **красьнь** – *červený*. To preto, lebo Spiš bol súčasťou karpatskej Červenej Rusi – neskoršie označovanej ako Podkarpatská Rus.

³³ Historické dokumenty ukazujú, že pri Dunajci stál tento monastyr dávno **pred r. 1319**, teda ešte predtým, ako pozemky dostali latinskí mnísi kartuziáni. Celé

údolie sa od nepamäti volalo podľa sv. Antona Velkého, východného-egyptského mnícha: «Vallis Sti Anthonii prope Donayec», ako sa uvádza v darovacom liste majiteľa pozemkov **Kokoša** (porov. stsl. **КОКОШ** – *kvočka*, podrobne o rusínskom pôvode **Kokoša** pozri Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 285-286), ktorý daroval pozemok kartuziánom. To nenecháva nikoho na pochybách, že v údolí pôvodne stál východný byzantský cyrilometodejský monastyr. Veľmi pozoruhodný je aj samotný fakt, že pôvodný majiteľ pozemku trval na tom, aby bol červený monastyr zasvätený sv. Jánovi Krstiteľovi a Prečistej Bohorodičke, ale noví majitelia pozemku – kartuziáni ho presvätili (podľa údolia) sv. Antonovi, (porov. C. Vagner, *Analecta Scepustii sacri et profani*, I, Viennae, 1774, str. 404; I. Nagy, *Anjoukori Okmánytár*, IV, Budapest, 1884, str. 475); «На берегу Дунайца стоит уже отъ давныхъ временъ монастырь, который есть единственнымъ гр. кат. монастыремъ Спиша. Основателемъ этого монастыря былъ извѣстный Какашъ, котораго Салусонъ именовалъ сыномъ Рудкеруна, праотца родины Берцевъсы», (И.И. Вавринчикъ, «Красный монастырь (Červenýj klaštor)», *Русское слово*, Пряшевъ, 21 (1933) str. 2).

Krásnobrod bol kedysi pohanským kultovým miestom Perúna (Slnko) a Kupaly (Mesiac). Na každej cirkvi či kaplnke na Slovensku sa nachádza kríž. Je fantastické, že práve v starobylom Krásnobrodskom monastyre sa na kaplnke Pokrova nenachádza nijaký kríž, ale originálny symbol prechodného obdobia z pohanstva ku kresťanstvu: Slnko (z pohanských čias do 9. st.), do ktorého je vpísané meno Matky Božej «Mária» v monograme cyrilikou «МАРІА». Tento jedinečný starodávny pohansko-kresťanský symbol na kaplnke Pokrova bol v r. 2000 pod dohľadom pamiatkárov pozlátený rýdzym zlatom a dodnes sa blýšťa pred očami návštevníkov Krásneho Brodu na slnku...

3. *Rusaľa* – Zelené sviatky (sviatok Zoslania Svätého Ducha)*

V Krásnobrodskom monastyre sa Rusíni už viac ako jedno tisícročie schádzajú na päťdesiaty deň po Pasche (po svetlom Vzkriesení Hospoda nášho Isusa Christa), na tzv. sv. Päťdesiatnicu – sviatok *Sošestvija Svjatoho Ducha*. Rusíni prichádzajúci na tento odpust slávia sviatok Zoslania Svätého Ducha už tri dni predtým¹ a tri dni po ňom. Sviatok Zoslania Sv. Ducha vždy pripadá na nedeľu, a tak Rusíni z Krásneho Brodu a okolia sa už od piatku zdržiavajú akejkoľvek ťažšej práce a sú slávnostne naladení nielen v nedeľu, ale aj v následný pondelok a utorok... Robia tak od nepamäti. Všetci Rusíni dodnes nehovoria «sviatok *Sošestvija Sv. Ducha*», ale užívajú starodávne slovanské typické označenie tohto sviatku: ***Rusaľa***.

«*Rusaľa*» je starodávny, až niekoľko tisícročný praslovanský výraz ("iránskeho" pôvodu, "iránskeho" preto, lebo v Mezopotámii je kolíska všetkých národov, aj Slovanov), ktorý si naši pohanskí predkovia priniesli zo svojej pradomoviny Malej Ázie. Je odvodený z praslovanského slova «rus» (prípadne «ros»), ktoré doslovne znamená: *hlava, prvý, začiatok*², a ktoré sa bežne užívalo ako čestný a veľmi honosný titul praslovanských vládcov, kráľov, kmeňových náčelníkov-pohlavárov, teda «prvých» medzi mužmi (porovnaj slovanské mená: Rostislav, Rosslav = *hlava Slovanov*, Ras-(s)lavice = *meno obce v Bardejovskom okrese*).

Podobne to isté slovo vo svojom ženskom tvare «rosa» («rusa»), prípadne «rusala», alebo neskôr «rusalka»³, označovalo prvú medzi

* Táto kapitola bola spracovaná podľa Gorazd [G.A. Timkovič], «*Rusaľa – Zelené sviatky* (úvaha na sviatok Zoslania Svätého Ducha)», *Blahovistnik*, Prešov, 5 (1996) str. 130-132.

ženami, tj. *kráľovnú*. Mimochodom, tu treba podčiarknuť i skutočnosť, že zo slova «rus» (ros) pochádza i názov *ruža* (latinsky *rosa*, staroslovansky *рѡжа*), čo označuje *prvú* medzi kvetinami, teda doslovne «kráľovnú» kvetín (porov. ženské mená: Róza, Rozália, Ružena a pod.)! Ruža totiž tiež pochádza z "iránskej" maloázijskej pravlasti Slovanov – Perzie, tam dostala i svoj kráľovský názov.

V dávnom pohanskom prostredí naši predkovia «rosou-rusalou» titulovali predovšetkým svoju bohyňu mesačnú **Kupalu-Slávu** (*Κυβέλη, Ρέα*) a ako dosvedčuje historik **Herodot** (**5. st. pred Christom**), pokladali ju za svoju kráľovnú, podľa ktorej nosia i svoje meno. Keďže ona bola vlastne len ženskou formou hlavného slovanského bôžika **Perúna** (Iuppiter, *Ζεύς* – slnečný boh búrky a blesku),⁴ podobne ako on,

Perún – praslovanský boh ohňa a vody (blesku a búrky) na stĺpe *Marka Auré-
lia* (161-180) v Ríme. Všade, kde bol u Praslovanov pohanský kult *Perúna*, by-
zantskí misionári **sv. Cyril a Metod** zakladali cirkvy *Sošestvija Sv. Ducha* («krst
vodou a ohňom Sv. Ducha», porov. *Mt 3,11*). To vysvetľuje, prečo
Krásnobrodský monastyr je zasvätený *Sošestviju Sv. Ducha (Perún)*
a má odpust aj na *Pokrov Presvjatoj Bohorodici (Kupala-Sláva-Rhea)*.

aj ona bola božstvom vody a ohňa. Na rozdiel od **Perúna** (Iuppiter, Ζεύς), však, podľa primitívnych pohanských predstáv, ona dokázala zosielať ľuďom vodu z neba omnoho lahodnejším spôsobom aj bez búrky: každý deň, totiž presnejšie povedané, každú noc v lete, sa tajomným spôsobom objavovala jej voda, podľa nej nazvaná «rosa» na všetkej tráve a lesnom poraste; prenikala do rastlín a dávala im takto život. Takýmto spôsobom bola v pohanskom chápaní ona darkyňou všetkého života, lebo voda (rosa) sa nachádza v každej živej rastline (porovnaj slovo «rôsol» – *šťava vytlačená z rastlín*, napr. z kapusty) a v každom živom tele.

Voda z neba, tj. rosa a dážď, boli odpoveďou božstva na ľudské prosby o vlahu (porov. staroslovanské **п-росити** *prosiť, pýtať* či **росити** *rosiť, kropiť vodou*). Samotné slovo «dážď», ktorým dnes zvykne označovať vodu padajúcu z neba, je pôvodné staroslovanské «**ДАЖДЬ**», čo v preklade znamená *daj*, ktorým Praslovania volali k svojej bohyni o vlahu: «**ДАЖДЬ НАМЪ БЛАГЪ**» – *daj nám vlahu*. Vlahu je totiž základné pozemské dobro (porov. staroslovanské «**БЛАГА**» *vlahu* a «**БЛАГО**» *dobro*, príp. staroslovanský výraz «**БЛАГОДАТЬ**» *milosť, doslovne dať dobro, dávať vlahu*).

Ľudia prosili o vlahu hlavne na jar a v čase letných horúčav. Práve preto čas prvých jarných dažďov a prvej letnej rosy na tráve bol časom pohanského kultu rusale-kráľovnej **Sláve-Kupaly** (Κυβέλη, Ρέα). Odtiaľ teda pochádza i jej názov «Rusaľa».

Príchodom pravej kresťanskej viery ľudia prestali veriť v pohanské nezmysly, pohanskú pa-vieru (poveru) vystriedala pravdivá kresťanská viera. Keď naši otcovia a dedovia prijali od **sv. Cyrila a Metoda** pravú vieru v Isusa Christa a v Trojjediného Boha a pochopili, že On jediný je Darcom života a On jediný je Kráľom kráľov, ponechali starobylý názov «Rusaľa» i v kresťanskej terminológii. Je to totiž veľmi výstižný a veľmi vhodný názov pre naše «Zeleny svjata», teda *Sošestvije Svjataho Ducha* (Trojcin deň).

Svätý Duch, tretia Božia Osoba, pravý Boh, je skutočným nebes-

kým Kráľom, takto ho dennodenne oslovujeme v krásnej gréckokatolíckej modlitbe Kráľu nebeský (*Carju nebesnyj...*). Svätý Duch je i skutočným Dárcom života (*Žizni Podátelü...*) vo všetkých jeho formách. Práve preto na jeho «Zeleny svjata» sa užívajú na bohoslužbách výlučne zelené rízy a celú cerkov i naše príbytky zdobíme zelenými ratolesťami – symbolom života.

Sviatok Zoslania Sv. Ducha (prípadajúci väčšinou na mesiac máj) je čas, kedy sa po našich dedinách stavali a na mnohých miestach i dodnes stavajú tzv. máje = zelené briezky, alebo smrečky ozdobené farebnými stuhami upevnené na plotoch pred domami. Je to takisto prahistorický slovanský zvyk súvisiaci s darom života a Darcom života.⁵ Práve preto i sviatky Svätého Ducha voláme «Kráľovskými» tj. «Rusaliami»!

¹ Odpust začínal pre cudzincov už v piatok, pozri svedectvo Duchnoviča z r. 1858, str. 336; Z r. 1948 sa nám zachoval tento opis o tom, že sa odpust *Rusali* začínal v Krásnobrodskom monastýre už v piatok ráno: «На Праздник Сошествия Св. Духа отбылся на Красном Броде традиционный отпуст. Этот отпуст, организованный нашими отцами Василиянами из Межилаборец, начался еще в пятницу утром. Длинные ряды верников приступали к святым тайнам, которые выслуживали монахи и окружные священники», (Габурчак, «Отпуст в Красном Броде», *Благовестник*, Пряшев, 13 (1948) стр. 107).

² Pozri str. 14; Význam slova «ros» sa ukrýva i v dnešných predložkách roz-, roz-: Roz-plakať = začať plakať, roz-kývať = začať kývať, roz-behnúť = začať bežať, roz-kričať = začať kričať, roz-kvitnúť = začať kvitnúť...; Predložka roz- označuje i pohyb od stredu všetkými smermi, avšak to je jej sekundárny význam. Porovnaj zaužívané: raz, dva, tri... popri novšom: jeden, dva, tri... Prastarý pôvodný význam slova «ros» sa ukrýva i v mnohých iných výrazoch, napr. razit' (si cestu), porážka (úder na hlavu, úraz v hlave).

³ Po zániku pohanstva, a teda i po zániku pohanského kultu bohyně – mesačnej devy rusaly-rusalky, sa táto v poverách nevzdelaného ľudu rozpadla na množstvo tzv. rusaliiek – *vodných víl*, ktoré v ľudových rozprávaniach a poverách dlho pretrvávali, ale už so zmeneným významom, ako duše utopených dievčat-samovrahýň.

⁴ Porov. G. Gianelli, «Giove (Juppiter)», *Enciclopedia italiana*, XVII, Roma-Milano, 1933, str. 271-272.

⁵ Porov. J. Kollár, «Máje, stavenj Mágův, Máginy», *Sláva bohyně a původ gména Slawůw čili Slawjanůw, w listech k welectěnému příteli panu P.J. Šafařkowi od Jana Kollára*, Pešť, 1839, str. 172-176.

II. Dejiny Krásnobrodského monastyra

1. Najstaršie zmienky o Monastyre z 9. až 14. storočia

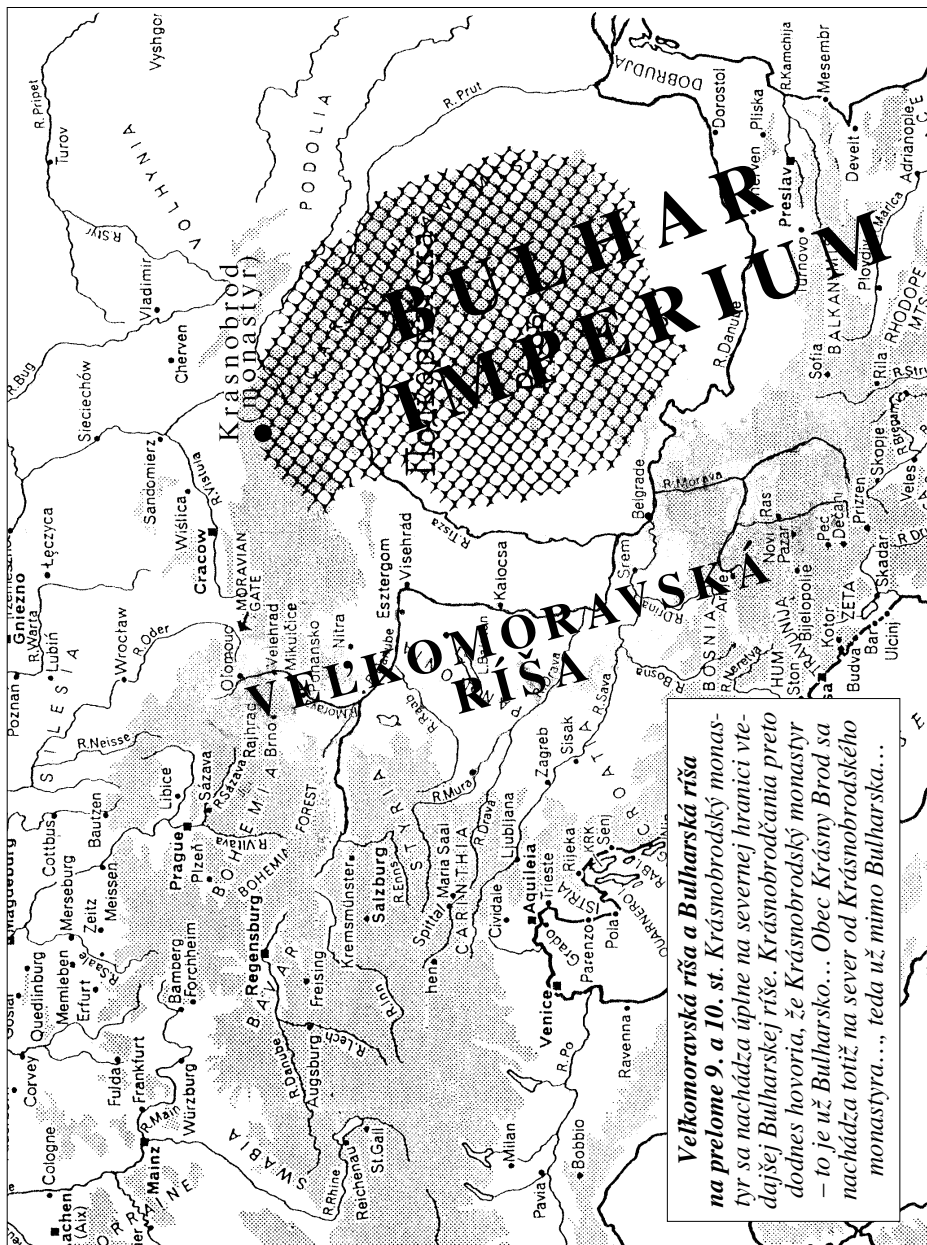
Baziliánsky monastyr v Krásnom Brode sa nachádza pri mestečku Medzilaborce na severovýchode Slovenska (okres Humenné, dnes okres Medzilaborce). Je situovaný v doline vytvorenej riekou Laborec v nadmorskej výške okolo 300 metrov. Existuje tu už vyše 1000 rokov. Rozprestieral sa tu už v **9. storočí**, v čase, keď jeho intravilánom prechádzalo pohraničné pásmo Bulharského impéria¹. Miestna tradícia hovorí, že tu už vtedy bola vybudovaná drevená cerkov a monastyr.

Ešte starodávnejšie osídlenie lokality dokazuje nález mincí rímskeho cisára **Marka Aurélia** (161-180).² Na obr. vedľa: zlatá minca Marka Aurélia.

9. storočie – knieža Laborec – fundátor Monastyra

Podľa **Pappa** zakladateľom Krásnobrodského monastyra bol v **9. st. knieža Laborec** (+896).³ Papp ďalej uvádza, že Krásnobrodský monastyr bol v **rokoch 1316-1322** spálený, a to vtedy keď uhorský kráľ **Karol Róbert** (ktorý likvidoval všetko byzantské a násilím v Uhorsku zavádzal latinský obrad⁴) potláčal na území dnešného východného Slovenska povstanie **Petra Petroviča**. Knieža **Fedor Koriatovič** (+1414) monastyr koncom 14. st. len obnovil...⁵ Podobne Fedor Koriatovič **LEN** obnovil a nie založil aj zničený baziliánsky Mukačevský monastyr na Černečej Hore...⁶

Veľkomoravská ríša a Bulharská ríša na prelome 9. a 10. st. Krásnohradský monastier sa nachádza úplne na severnej hranici vtedajšej Bulharskej ríše. Krásnohradčania preto dodnes hovoria, že Krásnohradský monastier – to je už Bulharsko... Obec Krásny Brod sa nachádza totiž na sever od Krásnohradského monastiera... teda už mimo Bulharska...

10. storočie – Krásnobrodský monastyr na severných hraniciach Bulharska

Pozoruhodným faktom je, že dodnes domáce obyvateľstvo žijúce v Krásnom Brode označuje lokalitu Krásnobrodského monastyra už ako «Bulharsko». Dedina Krásny Brod nachádzajúca sa severne od Monastyra ešte «Bulharskom» nie je, Monastyr však už áno... Na otázku, prečo Monastyr takto nazývajú, nevedia odpovedať... Je to dávna tradícia. Bulharské impérium v cyrilometodejských časoch, či aj tesne potom malo svoje hranice až po Krásnobrodský monastyr⁷ (pozri mapy na str. 28, 30).

13. storočie – starodávny nápis vytesaný na skale medzi Čabinami a Krásnym Brodom

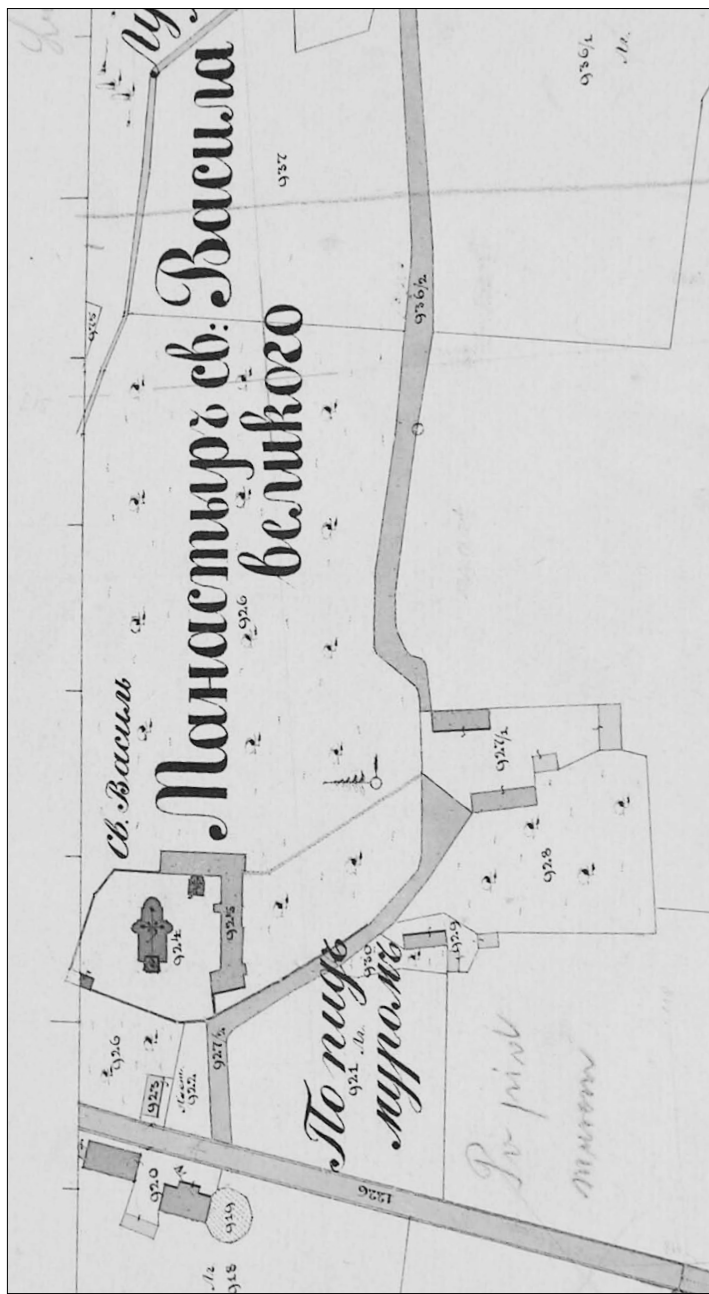
Medzi Čabinami a Krásnym Brodom, po pravej strane cesty, možno práve tam, kde prechádzala hranica Bulharského impéria (?) sa nachádza rozpukaná skala (pozri fotografiu na str. 31), na ktorej je vyrytý starodávny cyrilský nápis v antickej cyrilometodejskej staroslovančine: «СЛАВА БГѢ И РУССКО». ⁸ Medzery medzi slová v našom texte boli dodané pre ľahšiu čitateľnosť. Nápis je vytesaný veľkými cyrilskými písmenami (majuskulami) bez medzier medzi slovami, čo dokazuje jeho starobylosť. Malé písmená (minuskula) sa v staroslovančine začali používať v textoch až od 13. st. Podľa toho by sa nápis mohol datovať najmenej **do 13. st.**

Text nie je úplný. V origináli by mohol podľa liturgickej improvizácie znieť napr. «СЛАВА БГѢ ВЪ ВИШНѢИХЪ И РУССКОМЪ ЦАРОВѢ» [čítaj: *slava Bohu vo vyšných i ruskému carovi*]. Ale to už je len dohad. «Ruskému cárovi» je pravdepodobnejšie než «ruskému národu», lebo národné uvedomenie vo všeobecnosti v Európe začína až v 19. storočí...

Od 11. storočia, tentoraz už v Uhorskom kráľovstve, sa Krásnobrodský monastyr ocitol na severnej hranici Zemplínskej župy.

Erb Zemplínskej župy

Výšek zo starej obrovskej katastrálnej mapy (koniec 19. st.), na ktorej je zachytený Krásnobrodský monastyr na jej severnom okraji. Pozoruhodné je, že severná hranica katastra prechádza priamo cez parcely baziliánskeho monastyra, čo je nezvyklé. Obyvatelia obce Krásny Brod, ktorá sa nachádza ešte severnejšie od Krásnobrodského monastyra (hore nad hranicou a mimo tejto katastrálnej mapy), dodnes označujú Monastyr a všetko pod severnou-horou hranicou na tejto katastrálnej mape ako Bulharsko... Pozri na str. 29. Monastyr mal aj svoj rybník okrúhleho tvaru (na mape parcela č. 919, podrobnejšie pozri na str. 261-262). Originál tejto katastrálnej mapy je uložený v Geodetickom a kartografickom ústave v Bratislave, foto zabezpečil Ing. Miroslav Bural, Stakčín.

Koniec 14. st. – kamenná kaplnka Bohorodici a obnova Monastyra po zázračnom uzdravení slepca

Podľa **Terleckého**,⁹ ktorý sa odvoláva na najstaršie ústne podanie a na písomné svedectvo **Szirmaya**,¹⁰ **na zač. 14. st.** istý žobrák-slepec išiel raz v piatok pred sviatkom Zoslania Svätého Ducha (*Rusala*) s chlapcom, ktorý ho viedol za ruku, z Čabín do Krásnobrodu (v tých časoch sa dedina Krásny Brod volala Krásnobrod).

Unavení a smädní sa zastavili na zablatenom mieste, pri studničke pri terajšej monastyrскеj cerkvi. Keď sa slepec napil zo studničky a umyl si vo vode svoje belmom pokryté oči, naraz uvidel žiarivý kríž, ktorý sa vznášal nad prameňom. Zvest' o uzdravení sa rozšírila rýchlosťou blesku i preto, lebo ľudia pracujúci na okolitých lúkach a poliach **už predtým**, napríklad keď kosili, nad touto studničkou videli mnohokrát zvláštne svetlo.

Bývalý slepec z vďačnosti za svoje uzdravenie urobil všetko po-

Starodávny cyrilský nápis na skale pri ceste z Čabín do Krásneho Brodu v prepise latinkou: «slava bohu i rusko», ďalšie písmená nie sú viditeľné...

Teodor (Fedor) Koriatovič – medirytina urobená podľa jeho portrétu z 18. st., ktorý sa dodnes nachádza v baziliánskom monastýre na Černečej Hore pri Mukačeve.

trebné preto, aby bola čím skôr na mieste zázraku obnovená kaplnka. Jeho snaha bola čoskoro korunovaná úspechom: zo zbierok medzi nábožným rusínskym ľudom postavili kamennú kaplnku zasvätenú Bohorodičke (pozri str. 8, 236, 250, 443, 504) a umiestnili v nej ikonu Bohorodičky, ktorá sa v Krásnom Brode nachádza dodnes (pozri str. 39-72).

Ako ústne podanie ďalej hovorí, na sviatok *Sošestvija Sv. Ducha*, teda na výročie zázraku, sa tu schádzali ľudia, a keďže sa tu dialo veľa zázrakov, pútnici tu prichádzali aj z okolitých dedín. V procesiách, s krížmi a choruhvami v rukách, spievali nábožné piesne, a mnohí z nich sa i uzdravili z rôznych chorôb.

Ako z hore uvedeného vyplýva, zvláštne svetlo i nadprirodzené úkazy s ním spojené a následná prirodzená úcta k tomuto miestu zo strany ľudu ešte pred zázračným uzdravením slepca **na začiatku 14. st.**, jasne naznačujú, že je veľmi pravdepodobné už spomínané tvrdenie **Pappa**, že Krásnobrodský monastyr bol založený dávno pred 14. st. – možno už v cyrilometodejskom 9. st. V 14. st. sa totiž jednalo už o tzv. premodlené miesto – akým býva miesto, kde existoval monastyr, v ktorom sa veľa modlilo.

Fedor Koriatovič – obnoviteľ Krásnobrodského monastyra

Šľachtic **Fedor (= Teodor) Koriatovič** (+1414), podobne ako už predtým aj na iných miestach svojho panstva, napr. v Mukačeve, či na Sinajskej (Sninskej) hore, aj tu sponzoroval postavenie väčšej (drevenej) cerkvi a obnovil monastyr, ktorému venoval dediny Čabiny, Sukov a Krásnobrod.¹¹

Knieža **Fedor Koriatovič** tak vďaka zázraku, ktorý sa stal na príhovor Bohorodici, ktorej čudotvorná ikona už vtedy existovala (pozri str. 67), na konci 14. st. obnovil starodávny baziliánsky monastyr z 9. st., ktorý bol krátko predtým (začiatkom 14. st.) zničený Anjouovcami a ich prisluhovačmi – možno latinskými Drugethovcami.

Titul kniežaťa Teodora Koriatoviča bol: *Theodorus Koriatovich, Dei gracia dux de Munkach*. Bol kniežaťom Podolia (v tom čase v Litve). V roku 1393 bol však

Teodor Koriatovič (+1414), rusínsky knieža Mukačevského panstva a Makovice v dobovom bojovom brnení s arpádovským dvojkrížom. Medirytina z konca 18. st.

prinútený opustiť svoje kniežatstvo v Podolí a nájsť si nový domov v Uhorsku. **Žigmund**, kráľ Uhorska (1387-1437), ktorý nastúpil na trón po gréckokatolíkom nezičlivých Anjouovcoch, ho prijal veľmi ochotne a hneď mu daroval Mukačevské panstvo. **Teodor** na ňom vládol až do svojej smrti, teda **do roku 1414**. Veľmi sa pričínal o rozkvet Mukačevského monastyra a jeho baziliánov. Postaral sa o jeho materiálne zabezpečenie, podobne ako o Krásnobrodský, či Sninský monastyr.¹²

Kedysi bol všeobecne rozšírený obyčaj, že každý silnejší a bohatší šľachtic sa snažil pri svojom panstve mať a udržiavať nejaký monastyr, aby sa za neho mnísi, či mníšky modlili. On sa staral o svetské veci – organizáciu panstva a pod., v monastyre sa zatiaľ modlili za jeho dušu. Taká bola vtedajšia mentalita. Takéto baziliánske monastyry existovali napr. pri Jasenovskom hrade (Jasenovský monastyr), pri Makovickom hrade (Zborov-Sobor), pri Šarišskom hrade, pri Spišskom hrade (dnes Spišská Kapitula), pri Mukačevskom hrade (Černeča Hora)...

O ďalších podrobnejších dejinách Krásnobrodského monastyra doteraz objavené a známe písomné zdroje mlčia – až do rušných udalostí **v roku 1603**...

Odpust na Zoslanie Svätého Ducha (u Rusínov označovaný ako *Rusalá*) v Krásnobrodskom monastyre, ako z vyššie uvedených historických údajov jednoznačne vyplýva, je najstarším doteraz známym odpustom na území Prešovskej gréckokatolíckej archieparchie, ktorý sa neprerušene poriada až do dnešných čias.

¹ Porov. G.A. Timkovič. «Sv. Cyril (+869) bol katánskym episkopom», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, 1-2/I (1996) str. 85.

² Porov. H.A. Бескидъ, *Карпаторусская древность*, Ужгородъ, 1928, str. 43.

³ Porov. С. Пап, *Історія Закарпаття*, II, Івано-Франківськ, 2002, str. 150.

⁴ O násilnej latinizácii Uhorska Anjouovcami v 14. storočí podrobnejšie pozri v Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 275-303.

⁵ Porov. С. Пап, *Історія Закарпаття*, II, Івано-Франківськ, 2002, str. 152-153; Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 286-287.

⁶ Porov. M. Medvid, *Užhorodská únia, Historický náčrt zrodu a začiatku jej existencie*, Michalovce, 2004, str. 13.

Misce davnoj slavy

V chotari Krasnoho Brodu
de teče Laborec' bystryj,
je studnik zo svižov vodov
utrimovanyj i čistyj.

Pri nim cer'kov derevjana
od davna stojala,
kotru duša bohobojna
postaviti dala.

Chram tot v česť Materi Božoj
slišpyj muž vystaviv
z vďaky, že od toj voďičky
čudesno vyzdraviv.

Od tohdy tam christijane
štorik putovali,
na rany dušy, fila
líky distavali.

I teper' sja z všytkych storon
virniky tam schoďať,
pri rozvalinach pid horov
pořichu nachoďať.

učitel' **Ivan Mihalič** (+1971) z Radvaňi nad Labircem,
Blahovistnik, Krásny Brod, 3 (2008) str. 26

⁷ Porov. archeologický nález náhrobného kameňa s cyrilským nápisom z roku **1060** v Michalovciach, dokazujúci, že tam bol pochovaný princ **Pressian** – nástupca bulharského trónu..., (J.V. Timkovič, *Letopis Bukovského monastyra (Bukovej Hory) a historické zmienky o iných baziliánskych monastyroch na východnom Slovensku*, Prešov, 2004, str. 222-223).

⁸ Porovnaj nápis bulharského cára **Samuela z roku 993** nájdený v dnešnom Macedónsku, (G.A. Timkovič, «Cyrilika je staršia ako glagolika», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, 1-2/III (1998) str. 59).

⁹ Porov. К. Заклинський, «Нарис історії Краснобрідського монастиря», *Vedecký zborník Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku*, I, Bratislava-Prešov, 1965, str. 55-56.

¹⁰ Porov. *Notitia politica Topographica incl. Comit. Zemplinensis*, Budaе, 1863.

¹¹ «... тогдaшній владѣлецъ тѣхъ странъ князь **Ѳеодоръ Коріятовичъ**, по ревности своей къ благочестію, подобно якъ въ другихъ мѣстахъ, именно же въ Мукачевѣ, на горѣ Синайской (Снинской) и пр., создалъ и здѣсь (в Кра́сномъ Броде) церковь и монастырь, надавши его деревнями Чабини, Суковъ и Краснобродъ...», (В. Терлецкій, «Описание Монастыря Краснобродского», *Литературный Сборник Галицко-русской Матицы - год 1870*, Lvov, 1870, str. 25).

¹² Porov. А. Петровъ, *Древнѣйшія грамоты по исторіи карпаторусской церкви и іерархіи 1391-1498*, Praha, 1930, str. 55; В. Гаджега, *Додатки к исторіи Русинов и руськихъ церквей в бувш. жупі земплінской*, Науковий Зборник Товариства Просвіт, Užhorod, 1934, ро́сник X, str. 56; М. Попович, «Перекрочены сторіча», *Русин*, Prešov, 3 (1992) str. 7-9 a 5-6 (1992) str. 31-34.

Rytieri v brnení v 11.-13. st.

Legenda o slípi z Krasného Brodu

(XIV. stol'ia)

Totu Legendu z istoriji
pozname iz tradiciji.

Legenda taka:

Barz davno, slípoho žebraka
provaďiv tu chlopec za ruku.

Jak išli ku studniku na luku,
zbačiv chlopec, že zo studnika
vychodiť zarja velika.

I ľudi často hovorili,
že jak tu orali, kosili,
vidíli toto čudne dílo –
nad studnikom svitlo svitilo.

Chlopec dostav strach iz toho,
no priviv ku studniku slípoho.

Tot, choc nešťastnyj, že na tím svití
ne je mu sudženo vidíti,
nestrativ ku Bohu viru.

Vysloviv molitvu ščiru
i bil'mom pokryty oči
vodov zo studnika omočiv.

I skričav: «Hospodi, krasota,
ščezla už strašna temnota!

Teper bylo dosvidčene,
že toto misce posvjačene.

Za toto čudo nad čudami
poďaka Ťi i Božij Mami.»

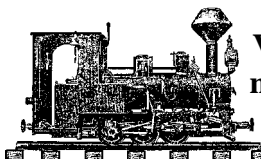
Potím perešov okolícju
i zrobiv zbirku na kaplícju
a v znak poďaky Božomu Tronu
namaľuvav do nej ikonu.

Jak budeš brate v Krasním Broďi,
prijď i ty bliže ku tój vodi.
Holovno v časi odpusta
omyj si oči, zamoč usta,
pomoľ sja ščiro – može tak,
providiť Tvij duchovnyj zrak.
Tak prosviščenij i Ty sam,
zbuduješ v sobi Božyj chram.
A potím Boža nevista,
Điva Marija Prečista,
prihorne Ťa pid svij Pokrov –
prijmeš Christove Ťilo, Krov
i z Isusom u svojim loňi
ne budeš služyti mamoni,
bo silov blahodati Joho
rozpoznaš dobre od pidloho.
Tak Ťi pomože voda tota,
vojti do vičnoho žyvota.

Josif Kudzej, Ňagov
(*Blahovistnik*, Prešov,
10 (1997) str. 274)

2. Originál ikony Krásnobrodскеj Bohorodici (14. storočie)

Na Slovensku existuje málo ikon, či obrazov, ktoré by sa mohli pochváliť, že pochádzajú **zo 14. st.** Medzi tieto klenoty starodávnych čias nesporne patrí ikona Krásnobrodскеj Bohorodici. Bývalá rakúska, uhorská, sovietska či československá a súčasná slovenská historiografia, odkedy len existovali, vždy, keď sa vyjadrovali o Krásnom Brode, či vôbec aj o celej Zemplínskej župe, neustále veľavýznamne podotýkali, že v Krásnobrodskom baziliánskom monastyre sa nachádza mimoriadne cenná ikona Bohorodici, ktorá pochádza zo 14. st. Jej pôvod zo 14. st. nepopierajú nielen štátni pamiatkári,¹ ale ani (ináč veľký "skeptik" voči starobylému pôvodu Rusínov na území východného Slovenska) **Uličný** vo svojej najnovšej monografii o Zemplínskej župe z r. 2001.²

Vďaka monastyru a čudotvornej ikone – železničná stanica «Monastyr»

Zmienka o Krásnobrodскеj čudotvornej ikone Bohorodici **zo 14. st.** sa nachádza za posledné polstoročie i v temer všetkých automapách a motoristických príručkách bývalého Československa, či terajšieho Slovenska... Obec Krásny Brod má dodnes oficiálne vedené až dve zastávky železničnej stanice, a to i napriek tomu, že v obci žije len okolo 400 ľudí. Jedna sa volá «Monastyr», druhá «Krásny Brod» a až potom nasleduje zastávka «Medzilaborce» – ďalej koľajová trať pokračuje do Poľska (do Lubkova).

Železničná stanica «Monastyr» je oficiálne vedená i v počítačovom systéme *Železníc Slovenskej republiky*, preto je len samozrejmé, že pútnik, či turista napr. v Bratislave si môže zakúpiť cestovný lístok na vlak s uvedením na lístku: «Bratislava – Monastyr»... Vlak zastavuje temer naproti Krásnobrodskému monastyru. Ak sa

Originál ikony Krásnobrodskej Bohorodici po reštaurovaní. Ikona sa spomína už dávno pred rokom 1769 (pozri údaj, ktorý je na nej uvedený). V roku 1769 bola baziliánom Tadejom Špalinským iba reštaurovaná.

poriadajú odpusty na Monastyre, je bežné, že sa vypravuje špeciálny vlak prevážajúci pútnikov z mesta Medzilaborce na Monastyr...

Krásnobrodská Bohorodica – namalovaná nie na dreve, ale na plátne

I napriek tomu, že pre byzantské ikony je charakteristické, že sa píšu na špeciálne upravené, obyčajne lipové drevo, Krásnobrodská ikona je namalovaná-napísaná na plátne o rozmeroch 110x75 cm.³ V Talianisku sú v múzeách bežné obrazy namalované na plátne, ktoré sú dokonca omnoho staršie ako zo 14. st. a nikto sa tomu nečuduje a ich vek nespochybňuje. Všetky starodávne obrazy boli počas svojej existencie veľakrát obnovované-reštaurované. Krásnobrodská ikona zo 14. st. v tomto smere tiež nie je nijakou výnimkou.

Odborníci na starodávne byzantské ikony sa zhodujú, že ikona Krásnobrodskej Bohorodici je zvláštna a mimoriadna a svojím prevedením sa vymyká z rámca bežných ikon Bohorodici s Isuskom na rukách, a to v celosvetovom merítku.

Malý Isusko na ikone – symbolika jeho oblečenia

Drvivá väčšina ikon znázorňuje malého Isusa Christa v bielom alebo červenom spodnom rúchu (znak Božej podstaty a Božej prirodzenosti Isusa Christa), na ktorom má obyčajne prehodený vrchný plášť modrej alebo modrozelenej farby (táto farba je znamením ľudskej prirodzenosti, ktorú Syn Boží prijal na seba svojim vtelením z Presvätej Bohorodici Prečistej Divy Mariji).

Na Krásnobrodskej ikone je Isus Christos znázornený v bielom

spodnom rúchu, ale zvláštnosťou je skutočnosť, že vrchný plášť tentoraz nie tmavomodrej, ale zlatej farby mu zahaľuje len spodnú časť postavy – nezakrýva jedno z ramien, ako to na väčšine bežných ikon býva. Obedve ramená Isusa Christa sú nápadne a ikonograficky úplne netradične odkryté, takže je zreteľne viditeľná horná časť nielen jedného zlatého pásu, ako sa to

píše na všetkých byzantských ikonách, ale odkrytá je aj časť druhého zlatého pása siahajúceho od pliec až po spodný okraj rúcha. Dve vrchné časti zlatých pásov (jedna časť viditeľná na jednom a druhá na druhom ramene) na spodnom rúchu Isuska na Krásnobrodскеj ikone sa zdanlivo prelievajú do zlatého vrchného pláštá, ktorý zakrýva telo Isuska od hrude nadol...

Zlatá farba, či rýdze plátkové zlato na ikonách znázorňuje večnosť, nezničiteľnosť, dokonalosť, absolútno, hojnosť, blahobyť Boha, Božej existencie, nebeského spôsobu života.... Dva zlaté pásy na ikone sprítomňujú dogmatickú pravdu viery o troch Osobách Presvätej Trojice, Trojjednosti Boha (dva pásy spájajú totiž rúcho v trojjediný celok). Boh je totiž vždy len a len Jeden, avšak vlastníckmi tohto jedného jediného Božstva, jedinej Božej prirodzenosti sú tri samostatné, dobre rozlíšiteľné, ale neoddeliteľné Božie Osoby: Otec, Syn a Sv. Duch.

Ikona Krásnobrodскеj Bohorodici – ikona Sv. Ducha

Na bežných ikonách Isusa Christa, ako to bolo už vyššie naznačené, je viditeľná len časť jedného zlatého pása na jednom ramene a druhý je úplne zakrytý: ľuďom bol počas pozemského účinkovania Isusa Christa úplne jasne zjavený len Boh Otec a Boh Syn. To, že na Krásnobrodскеj ikone Isusko má na oboch pleciah odkryté oba zlaté pásy – označuje, že po *Sošestviji Sv. Ducha* je ľuďom už zjavený a na zemi už zjavne pôsobí nielen Boh Otec, Boh Syn, ale aj Boh Sv. Duch – celá Presv. Trojica. Preto Krásnobrodská ikona je nielen ikonou klasickej byzantskej Bohorodici, ale je aj ikonou zjavenia – *Sošestvija* Svätého Ducha. Krásnobrodský monastyr má nie náhodou hlavný odpust na *Sošestvije Sv. Ducha* (na *Rusalá*, teda na tzv. *Trojcin deň*). To je aj dôvod, prečo bola Krásnobrodská ikona napísaná a umiestnená v monastyre *Sošestvija Sv. Ducha* v Krásnom Brode.

A práve v tom je jedinečnosť Krásnobrodскеj ikony, že Isus na nej geniálne jednoducho odhaľuje explicitne viditeľným ikonopisným spôsobom nielen svoju vlastnú Božiu prirodzenosť a podstatu, ale celú

Presvätú Trojicu a obzvlášť tretiu Božiu Osobu, tj. Svätého Ducha.

Trojedinosť Boha popri symbolike troch prstov, ktorými Isusko blahosloví, umocňujú i mnohé drobné trojlístkové kvietочки, ktorými je posiate jeho spodné biele rúcho. Vyskytujú sa striedavo v dvoch farbách: v tmavomodrej a červenej (ľudská a Božia prirodzenosť Isusa Christa).

Tajomný nápis vo svätožiare Isuska

Isusko na Krásnobrodskej ikone má vo svojej svätožiare (podobne ako aj Bohorodica) rastlinný ornamentálny motív a okrem toho kríž,

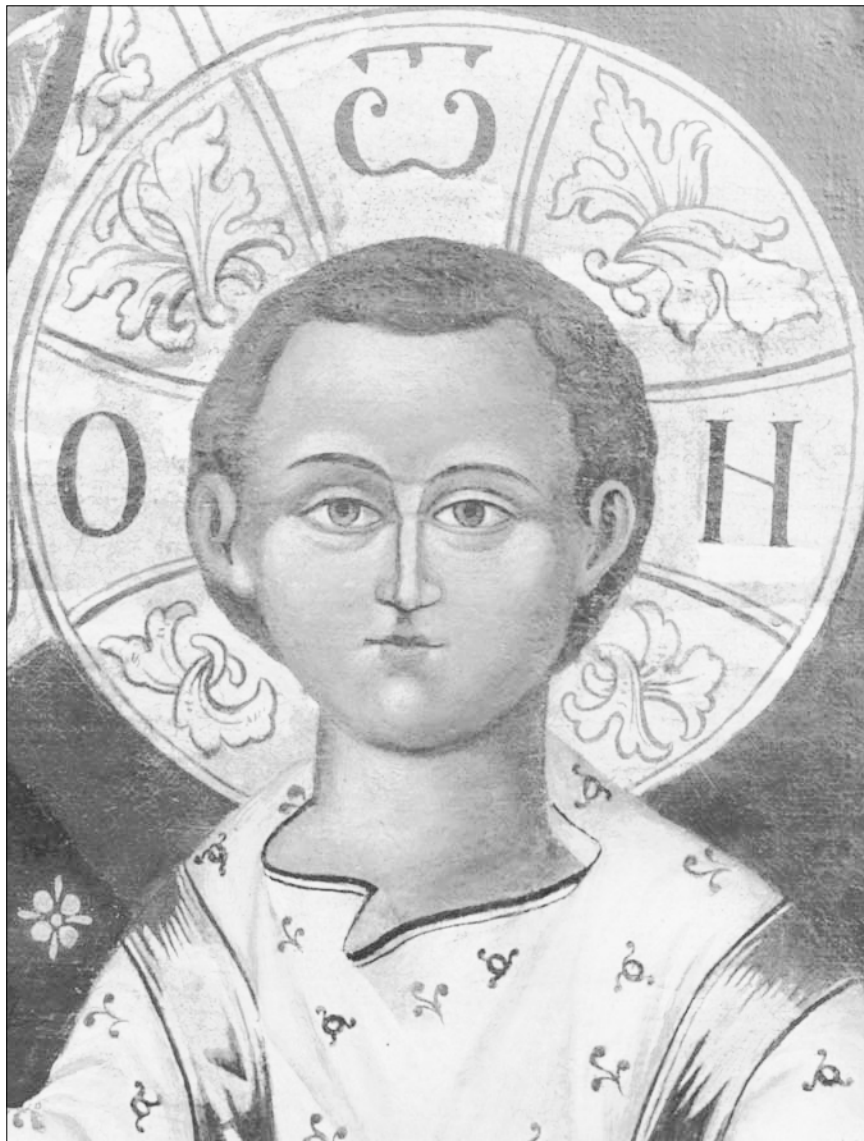

v ktorom je vpísaný tajomný nápis označujúci už v Starom Zákone Boha Jahve (po grécky: «**ὁ ὦν**» [čítaj: *hó ón*] po staroslovansky «**Ѡ Ѡ Ѡ**» – v preklade *ten, ktorý je*). Hospod' Boh totižto nie «má» bytie, ani nedostal bytie (ako my a všetky stvoreniy), ale Hospod' Boh «**je**» **bytie**, **On je** a nemôže nebyť.

Isus Christos má na byzantských ikonách okolo hlavy svätožiaru s krížom. Vo svätožiare sú napísané grécke písmená: *ὁ ὦν*. V doslovnom preklade znamenajú: *Ktorý je* (Zj 1,4; 1,8; 4,8; 11,17 a 16,5). Už židovský filozof **Filón Alexandrijský** (+54) často Hospoda Boha tituluje: *ὁ ὦν*. Podobne robia i všetci Otcovia Cirkvi. V *Septuaginte*, tj. v gréckom preklade Starého Zákona, Boh odpovedá na otázku Mojžiša, aby mu prezradil svoje meno: «*Εγώ εἰμι ὁ ὦν. καὶ εἶπεν οὕτως ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ὁ ὦν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς*» – «Ja som **ten, ktorý je!** a dodal: Toto povieš Izraelitom: **ktorý-je** ma k vám poslal» (Ex 3,14). Nápis *ὁ ὦν* vo svätožiare Isusa Christa teda vyjadruje pravdu, že Isus Christos je jedným a tým istým Bohom, čo sa v Starom Zákone Mojžišovi zjavil v horiacom kríku». ⁴

Reštaurátor-deformátor Tadeáš Spalinskýj (r. 1769)

V **18. st.** neboli medzi ľuďmi také možnosti komunikácie ako dnes. Na území Podkarpatskej Rusi, ktorá sa nachádzala v Rakúskom cisárstve s latinskou a nemeckou mentalitou, preto nutne dochádza k úpadku byzantskej duchovnosti a symboliky. Prejavom tohto úpadku je aj úpadok byzantského umenia po gréckokatolíckych cerkvách (tzv. latinizácia). Dnes stačí ísť do Bardejova do tamojšieho múzea byzantských ikon, ktoré všetky pochádzajú z východného Slovenska, a hneď

Malý Isusko s nápisom vo svätožiare «O ĆN», ktorý by však správne mal byť «Ó ŴN»... (pozri v texte str. 43 a 45) – detail čudotvornej ikony Krásnobrodскеj Bohorodici zo 14. st.

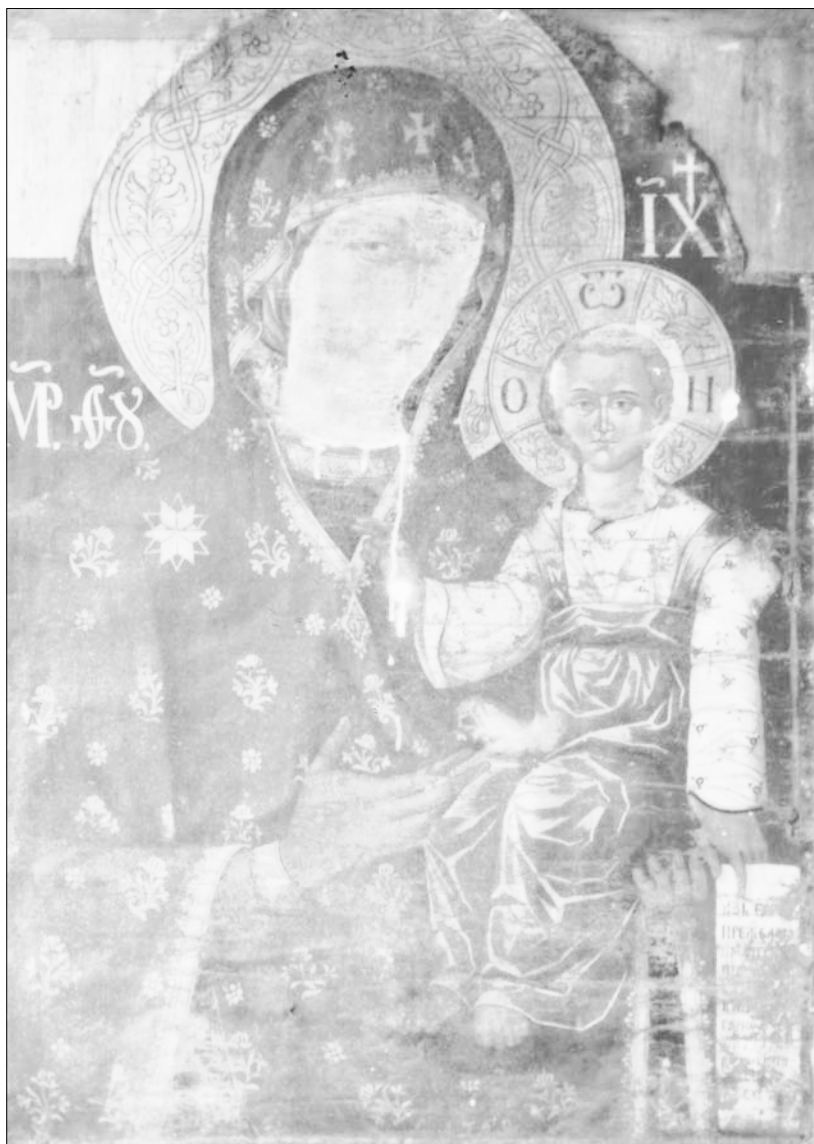
na prvý pohľad každý spozoruje, že čo sa týka byzantskosti ešte ikony zo 16. st. sú na svetovej úrovni, v 17. st. ešte vyzerajú (čo sa týka byzantskosti ako-tak) a od 18. st. nastáva realizmus a absolútne nechápanie symboliky v ikonografii (čo je jasná latinizácia).

Reštaurátor, či v tomto prípade deformátor Krásnobrodскеj čudovtornej ikony, jeromních **Tadej Spalinskyj** (+1809), preto nerozumejúc pôvodný nápis, a neovládajúc symboliku a grécku gramatiku upravil nápis vo svätožiare Isuska nasledovne: V r. 1769 (keď ikonu reštauroval) ťažko viditeľný pôvodný grécky nápis «**Ω ΩΝ**» [čítaj: *hó ón*] vo svätožiare malého Isuska sediaceho na ruke Bohorodici, prepísal do staroslovančiny cyrilikou ako «**О ѠН**» [čítaj: *o otn*] – čo však, ako skomolenina, vo Sv. Písme neznamená nič. Teda Tadej Spalinskyj svojvoľne a neodborne spojil grécke akcenty sponad gréckych písmen «**Ω ΩΝ**» → «**’ Ѡ**» a vytvoril z nich nadriadkové staroslovanské písmenko «**Т**», umiestňované obyčajne nad písmenkom omega → «**О ѠН**». Keď potom v r. 1972 ikonu znovu reštauroval vtedy už 80-ročný akademický maliar **Mikuláš Jordán** (1892-1977), keďže nápis vo svätožiare malého Isuska «**О ѠН**» bol vtedy dobre viditeľný (pozri foto na str. 46), zreštauroval zanechal ho presne, ako ho videl na "origináli Spalinského".

Nápis na zvitku v rukách Isuska rozlúštený (v r. 2007)

Isusko na rukách Matky Božej, Prečistej Divy Mariji na byzantských ikonách obyčajne v rukách drží stočený zvitok papyrusu. Prečo papyrus a nie papier? **Do 6. st.** sa totiž všade na svete bežne užíval na písanie papyrus, ktorý sa pestoval a vyvážal z Egypta. Isus Christos žil v **1. st.** nášho letopočtu – preto na starých ikonách drží papyrus... Keď Egypt dobyli Arabi a blokovali export papyrusu, papyrus sa všade **od 6. až do 13. st.** začal nahrádzať pergamenom (jemne spracovaná jahňacia, teľacia alebo oslia koža). Papier, aký poznáme dnes, sa začal používať až **od 13. st.**

Isusko so stočeným zvitkom papyrusu v rukách na bežných byzantských ikonách znázorňuje tajomnosť svojho poslania, ktoré ľudstvu zjavil až po 30. roku svojho života, keď začal verejne učiť. Krásnobrodská ikona Bohorodici je výnimočná i v tomto: Isusko drží v rukách papyrus nie zvinutý, ale roztvorený, s nápisom-posolstvom pre veriaciach.

Originál ikony Krásnobrodskej Bohorodici pred reštaurovaním osemdesiat-ročným akademickým maliarom Mikulášom Jordánom v r. 1972. Jordán mal k dispozícii nielen originál a túto fotografiu, ktorú z neho sám vyhotovil, ale aj iné archívne materiály, napr. staršiu fotografiu z r. 1915 – pozri na str. 56, kde je tvár Bohorodici omnoho zachovalejšia.

Až do r. 2007 tento nápis na Krásnobrodskej ikone, ktorý drží Isusko v rukách, nikto nerozlúštil, pretože bol už ťažko čitateľný i pri reštaurovaní ikony v r. 1972. Podarilo sa to až v r. 2007 baziliánovi o. **Go-razdovi A. Timkovičovi** (1959), ktorý vtedy pôsobil v Prešovskom baziliánskom monastyre (pozri poznámku č. 1 na str. 539-540).

Na roztvorenom zvitku, ktorý drží Isusko v ruke, je citát zo Sv. Pís-

ma, slová samého Isusa Christa o jeho transcendentálnom Božstve. Sú napísané cyrilikou v antickej cyrilometodejskej starosloviančine: «**АЗЪ ЁСМЪ ПРЕЖЕ ЕЩЕ ЯВ-А-ІМЪ НЕ БЫСТЪ**» (porov. Jn 8,58) [čítaj: *Az jěsm prežde ješče Avraám ne byst*]

– **Ja som ešte skôr, ako bol Abrahám.**

Staroslovanský nápis nad Isuskom na Krásnobrodskej ikone

Nad hlavou Isusa Christa je staroslovanský nápis: «**І XC**», prvé písmeno «**I**» [čítaj: *I*], ďalšie «**X**» [čítaj: *Ch*] a posledné «**G**» [čítaj: *s*] – dve prvé a jedno posledné staroslovanské písmeno z mena «**Ісусъ Христосъ**» [čítaj: *Isus Christos*]. Nad «**Ch**» (**X**) je krížik, ktorý pri-

pomína fakt, že Isus Christos bol nielen Bohom, ale aj človekom, ktorý zomrel za všetkých ľudí na kríži, a tým nás spasil. Vedľa krížika nad písmenkami sa nachádza veľmi dôležitá vlnovka (tzv. titla), ktorá v staroslovanských cyrilometodejských textoch označuje, že sa jedná o skráteninu slova.

Vplyvom pozdnej novodobej latinskej rímskokatolíckej deformácie sa tento originálne grécky, prípadne staroslovanský monogram Isusa Christa zvykne prepisovať glagolským «**ih̑s**»⁵ alebo latinskými písmenami «**IHS**», pričom nad «**H**» sa kladie krížik a zvykne sa interpretovať úplne zcestne, ako vraj latinské «**In hoc signo...**» (*V tomto znamení...*), alebo nemecké «**Jesus Heil-und Seligmacher**» (*Ježiš Spasiteľ a Vykupiteľ*).⁶

Symbolika červeného pláštá Presvätej Bohorodici

Bohorodica na ikone je oblečená v tmavomodro-zelenom spodnom rúchu (symbolizuje, že je človekom). Jej vrchné rúcho je krvavočervené so zlatými kvetmi a symbolizuje jej zbožstvenie-zbožstvenie

Originál ikony Krásnobrodskej Bohorodici pripravený na reštauráciu akademickým maliarom M. Jordánom v r. 1972, po mechanickom očistení nepevných súčastí a podlepení špeciálnym, tzv. parížskym plátnom. Pred očistením a konzervovaním bola čudotvorná ikona Krásnobrodskej Bohorodici odфотографovaná – pozri str. 46.

človeka⁷, tj. dogmu viery, že bola aj s telom vzatá na nebesia, keď dokončila beh svojho života (*Uspenije*), podobne, ako sa to stane s každým, kto spravodlivo dokončí beh svojho života a dostane sa do neba na trón Boha Isusa Christa.

Červená farba spodného pláštá už dospelého Isusa Christa na ikonách znázorňuje dogmatickú pravdu, že je Bohom. To, že Bohorodica má na ikonách vrchný plášť krvavočervenej farby, učí každého veriaceho aj pravdu viery, že Prečista Diva Mária je Matkou Božou (po grécky: «*Μήτηρ Θεού*» [čítaj: *Méter Theú*]), Bohorodičkou-Bohorodicou (po grécky «*Θεοτόκος*» [čítaj: *Theotókos*]), lebo Bohu dala ľudské telo pri jeho vtelení pred dvoma tisícami rokov.

Červený plášť Bohorodici je na Krásnobrodскеj ikone posiaty zlatými kvietkami, čo nie je zvykom na iných ikonách na svete. Zlatá farba symbolizuje večnosť.

Tri zlaté "hviezdičky" na červenom plášti

Obyčajne na ikonách má Bohorodica vždy na vrchnom tmavočervenom plášti tri dvojice do seba vpísaných gréckych rovnoramenných krížov, ktoré sa zdanlivo javia ako tri osemcípce hviezdy (*): jedna na hlave a dve na pleciach. Znázorňujú dogmatickú pravdu, že Bohorodica bola **spolutrpiteľkou** s Isusom Christom (ako jeho matka, preto vpísané kríže; jeden kríž Isusov a jeden doň vpísaný Máriin) a pannou (po staroslovansky: *Divov*) pred pôrodom Isusa Christa, počas pôrodu a ostala pannou aj po pôrode.⁸

Typické pre Krásnobrodskú ikonu je, že na červenom plášti na hlave má jednoduchý zlatý krížik, na jednom pleci len jednu dvojitú zlatú

šestcípú hviezdičku (v skutočnosti dve šesticípe hviezdy vpísané do seba, v ktorých je v podstate ukrytý monogram Isusa Christa, tj. dve písmena: «I» a «X» vpísané do seba (*).⁹ Tretiu hviezdu na pleci zakrýva postava malého Isusa Christa, preto nie je znázorená.

Dve do seba vpísané šesticípe hviezdy s monogramom naj-

Čudotvorná ikona Krásnobrodskej Bohorodici (zo 14. st.) ozdobená strieborným tepaným plášťom (zo 17. st.) v kaplnke Pokrova Presvjatoj Bohorodici (1759/1761). Fotografia z konca 19. storočia.

svätejšieho mena Isusa Christa na pleci Bohorodici podčiarkujú na tejto výnimočnej ikone aj tú skutočnosť, že akékoľvek ikonopisecké, ľudské a umelecké znázornovanie zbožstvenia človeka (Bohorodica je v tomto všetkým spaseným ľuďom prototypom) oproti skutočnému zbožstveniu v nebi je veľmi nedostatočné, nedokonalé a obmedzené.¹⁰

Gestá rúk Bohorodici na Krásnobrodskéj čudotvornej ikone

Na jednej (pravej!) ruke drží Syna Božieho Isusa Christa a druhou (ľavou) rukou ukazuje veriacim na dieťaťko Isuska. Týmto ges-

tom jasne vyzýva každého, aby si uvedomil, že Isus Christos má byť centrom našej pozornosti počas celého nášho života, aby sme sa spasili a do neba dostali.

Mária je teda na ikone na ľavej strane (z typicky východného hľadiska¹¹) Isusa Christa, podobne ako je to na všetkých byzantských ikonostasoch, kde ikona

Isusa Christa je vždy na pravej strane ikonostasa (sedí po pravici Boha Otca) a Bohorodica je na jeho ľavej strane.

Grécky nápis pri postave Bohorodici a údaj o čase reštaurovania: 1769

Vedľa Prečistej Divy Mariji je na ikone nápis po grécky «*Μήτηρ Θεοῦ*» [čítaj: *Méter Theú*] – v prepise prvým a posledným staroslovanskými písmenami: «*MP ΘΣ*». V preklade znamená jej najväčší titul a hodnosť: *Matka Božia*.

Na spodku ikony je arabskými číslicami napísaný rok: «1769», čo je určite nie pôvodný element, pretože na ikonách sa nikdy neoznačoval dátum a ani meno, či podpis autora. Tento rok tam doplnil pravdepodobne baziliánsky jeromník **Tadeáš Spalinskýj** (+1809) na znak, že túto ikonu **v roku 1769** reštauroval. Písomné zmienky (dobové baziliánske schématicizmy) jasne potvrdzujú, že **Tadej Spalinskýj** skutočne pôsobil v Krásnobrodskom monastyre mini-

málne **v rokoch 1784 a 1795**. Schématicizmus priamo z roku 1769 zatiaľ nebol objavený, ale nápis o roku reštaurovania na ikone jasne hovorí, že bazilián **T. Spalinskyj** žil v Krásnobrodskom monastyre i **v r. 1769...**

Nečitateľný dvojriadkový cyrilský nápis na spodku ikony

Na spodku čudotvornej ikony Krásnobrodskej Bohorodici sa nachádza staroslovanský nápis písaný cyrilikou, ktorý **v roku 1972** už nebol čitateľný, až na niektoré obrisy písmen... Nápis sa tiahne v dvoch riadkoch od kraja ikony ku kraju... Dá sa predpokladať, že obsahoval v sebe informácie o nejakých dobrodincoch, sponzoroch, prípadne aj o nejakých udalostiach týkajúcich sa zázakov sprostredkovaných touto ikonou...

Reštaurátor Tadej Spalinskyj zanechal na origináli ikony zo 14. st. stopy mentality 18. st.

Ktovie v akom stave bola táto čudotvorná ikona (zo 14. st.), keď ju **v r. 1769** reštauroval jeromních bazilián **Tadej Spalinskyj**... Faktom je, že Tadej Spalinskyj v duchu latinizácie, ktorá sa objavuje aj na mnohých iných gréckokatolíckych ikonách z 18. st., dopísal za skratky «**МР ΘΣ**» opatrené titlami ešte aj bodky, ktoré v západnej Európe v tom čase začínali označovať a dodnes na celom svete označujú, že sa jedná o skrúteninu. Na východe, ako bolo už vyššie spomenuté, sa skutočnosť, že písmenká sú skrútením dlhšieho slova, označuje vlnovkami nad nimi (tzv. titlami). Tak po reštaurovaní z roku 1769 sa na ikone Krásnobrodskej Bohorodici objavilo dvojnásobné označenie toho, že písmenká «**МР ΘΣ**» sú skrútením výrazu «*Matka Božia*», a to jednak pôvodne originálnymi cyrilometodejskými titlami – vlnovkou a jednak i novodobými latinskými bodkami za slovom (ako sa slová skrúcajú dnes) vo forme: «**МР. ΘΣ.**». Takáto duplicita skrúcovania slov sa nachádza vo väčšine cyrilikou písaných rukopisov pochádzajúcich z územia Uhorského kráľovstva z 18. st.

Reštaurátori: T. Spalinskyj (+1809) a M. Jordán (+1977) mali ťažkú prácu...

Medzi kamennými stenami "novodobej" kaplnky Pokrova, ktorej výstavba bola definitívne ukončená v roku 1761, je dodnes veľmi vlhko.

Autor tejto knihy (ako vtedajší ihumen Trebišovského baziliánskeho monast'ra, 1997-2000) spolu so svojim rodným bratom baziliánom **o. Gorazdom A. Timkovičom** (1959) v r. 1998 previezli z Trebišova do Krásnobrodu do tejto kaplnky mimo iného aj dve «namistené ikony» Bohorodici a Isusa Christa, aby suplovali chýbajúci ikonostas (pozri foto na str. 440). V Trebišovskom monast'ry už neboli potrebné, lebo tam už bol postavený riadny ikonostas. Už po necelom roku však tieto novopripravené ikony, ktoré pôvodne tiež nahrádzali ikonostas v Trebišove, boli úplne zaplesneté čiernou pliesňou, ktorá rozožierala maľbu na nespočetných miestach... Po tejto skúsenosti otcovia Timkovičovci ikony ošetrili modernými protipliesňovými látkami, a tak tieto ikony dnes už neplesnejú... V minulosti však takéto chemikálie neexistovali.

Z hore uvedeného je len jasné, že ak čudotvorná ikona Krásnobrodскеj Bohorodici bola na oltári tejto kaplnky nepretržite od r. 1761, a ešte nevieme, čo všetko musela "zažiť" v pôvodnej kamennej kaplnke zo 14. st., musela byť ťažko poškodená vlhkým prostredím... Okrem toho netreba zabudnúť, že v kritických rokoch 1950-1968, keď gréckokatolícka Cirkev bola v Československu zakázaná, čudotvorná ikona bola ukrytá v rozličných pivniciach a sypancoch Krásneho Brodu (pozri str. 68-69)...

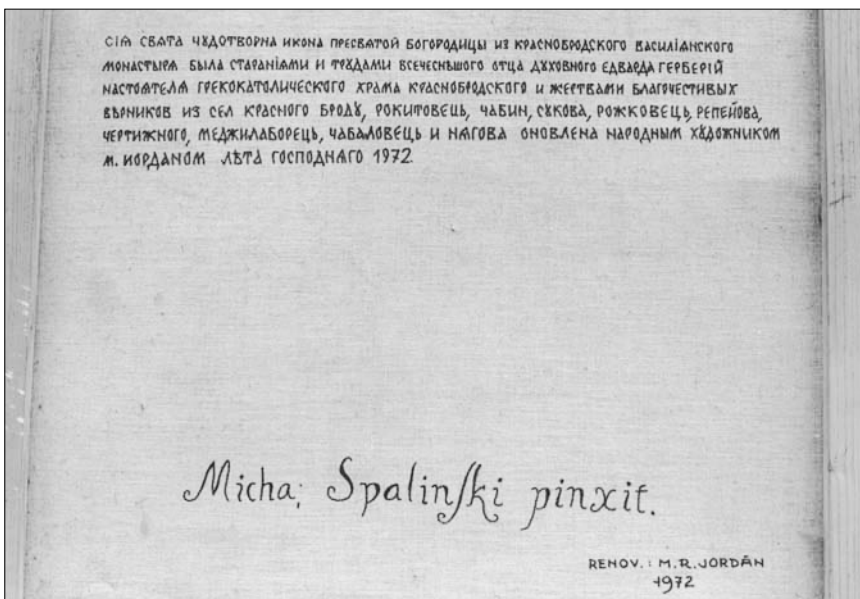
M. Jordán namaľoval minimálne dve identické kópie ikony

V r. 1972 ikonu Krásnobrodскеj Bohorodici reštauroval vtedy už osemdesiatročný akademický maliar **Mikuláš Jordán** (1892-1977). Vykonal skutočne excelentnú prácu, a to aj preto, že nielen zreštauroval originál ikony zo 14. st., ale namaľoval aj minimálne dve presné kópie tejto ikony, ktoré sú na nerozoznanie od originálu. Jedna sa dnes nachádza v "novodobej" kaplnke Pokrova v Krásnobrodskom monast'ry (kaplnka bola vybudovaná v r. 1759 a dokončená v r. 1761) na pôvodnom mieste na neskorobarokovom prestole z pol. 18. st. a druhá

kópia, zakrytá strieborným plášt'om zo 17. st. sa nachádza na južnej stene farskej cerkvi *Soboru sv. Joana Predteči* v Krásnom Brode. Cerkev je v súčasnosti chránená najmodernejším bezpečnostným zariadením. Kde sa nachádza originál ikony, je prísne tajné, kvôli bezpečnosti.

Kritizovať ľahko, robiť ťažko...

Dnes na začiatku 21. storočia je ľahko kritizovať dobromyseľného a určite aj talentovaného reštaurátora **Tadeja Spalinského**, ktorý v roku **1769** reštauroval Krásnobrodskú ikonu zo 14. st., tj. najmenej po štyroch storočiach. Treba si však uvedomiť jeden fakt: ak by ju nebol zreštauroval, nemali by sme dnes nič. A to isté sa týka i akademického maliara **Mikuláša Jordána** v roku **1972**. Moderní mudrlanti (pamiatkári) vyčítajú Jordánovi, že nebol profesionálnym reštaurátorom a púš-

Na origináli čudotvornej Krásnobrodskej ikony zo 14. st. sú zo zadu napísané tieto nápisy... Napísal ich Mikuláš Jordán v r. 1972. Pozoruhodné je, že zo zadu napísal, že ikonu reštauroval Michajil Spalinskij a nie Tadej Spalinskij, ako to hovoria historické dokumenty...

ťal sa do reštaurovania starodávnej ikony... Ľudové porekadlo hovorí: «*kto robí, robí aj chyby a kto nič nerobí, nerobí ani chyby*», to však neznamená, že teraz budeme chváliť tých, čo nič nerobia, len preto, že nerobia ani chyby a pritom veľa hovoria...

Netreba tiež zabudnúť, že v r. 1972 bol tvrdý socializmus a štát sa vtedy z ideologických dôvodov nezaujímal o kultúrne pamiatky najmä cirkevného charakteru. Opäť, ak by čudotvornú ikonu nezreštauroval Mikuláš Jordán, nemali by sme dnes nič. Kritizovať je ľahko, robiť ťažko.

Nezломný bazilián Marián J. Potaš — prezývaný jezuitskými latiníkmi: "záporožský kozák"

Netreba zabudnúť ani na zásluhu baziliána-tajného gréckokatolíckeho episkopa Kyr **Mariána J. Potaša, OSBM** (1918-2006, latinskí jezuiti v Košiciach ho pre jeho nezlomnosť a cieľavedomosť pohrdavo, s výsmechom, ale zároveň i s netajeným obdivom prezývali «*záporožským kozákom*») a komunisti «*neskroteným provinciálom*») a miestneho gréckokatolíckeho otca duchovného pôsobiaceho v tom čase v Krásnobrode o. **Eduarda Gerberyho** (1970-1980), ktorí reštaurovanie ikony u **M. Jordána v roku 1972** zabezpečili... Akciu zastrešoval o. Eduard Gerbery (1909-1993), lebo baziliáni boli vtedy zakázaní (od r. 1950 do r. 1990) a o. Marián J. Potaš (väznený za socializmu a vtedy správca farnosti Vyšný Orлік vo Svidníckom okrese) sa nemohol verejne exponovať na teritóriu, ktoré nemal zverené cirkevným štátnym tajomníkom – v okrese Humenné (ak by sa exponoval, bol by to trestný čin tzv. marenia štátneho dozoru nad Cirkvou). Preto i vzadu na ikone (pozri fotografiu na str. 54) sa baziliáni pri zmienke o reštaurovaní ikony v r. 1972 vôbec nespomínajú...

Dodnes zachovaný strieborný plášť čudotvornej ikony Krásnobrodскеj Bohorodici pochádza zo 17. st.

Bazilián Joannikij Bazilovič (1742-1821) vo svojej historickej knihe písanej po latinsky (v inej reči ako latinskej totiž rímskokatolícka

Originál čudotvornej ikony Krásnobrodskéj Bohorodici zo 14. st. prikrýť s'rieborným plášťom vykladáným diamantami. S'rieborný plášť je novodobého pôvodu, pochádza totiž zo 17. st. Fotografia je z r. 1915. Pozri tú istú ikonu tesne pred reštaurovaním v r. 1972 na str. 46, 48 a po reštaurovaní na str. 40, 44, 64.

hierarchia v Uhorsku prísne zakazovala publikovať) *Krátka správa o fundácii kniežata Teodora Koriatoviča...* – v plnom znení v latinčine: *Brevis notitia fundationis Theodori Koriathovits olim Ducis de Munkacs, pro Religiosis Ruthenis Ordinis S. Basilii Magni, in monte Csernek ad Munkacs, anno MCCCLX factae, exhibens seriem Episcoporum Graeco-Catholicorum Munkacsiensium, cum praecipuis eorundem aliorumque Illustrium Virorum gestis, e variis Diplomatum, Decretisque Regiis, ac aliis Documentis authenticis potissimum concinnata*, uvádza cituje v presnom znení dokument **zo 17. júna 1729**, v ktorom sa píše, že manželka **grófa Žigmunda Petó** obdarovala čudotvornú Krásnobrodskú ikonu strieborným plášťom a svojim drahocenným náhrdelníkom.¹²

Žigmund Petó (1622-1675, od roku 1666 povýšený do grófskeho stavu) bol stropkovským zemepánom, kapitánom Onódu, hlavným kapitánom a krajinským podkapitánom. Mal so svojou manželkou menom **Anna**, rod. **Pacótová**, spolu 6 dcér a 4 synov. Je pochovaný v Stropkove.¹³

Žigmund Petó bol od r. 1672 až do svojej smrti v r. 1675 županom Zemplínskej župy.¹⁴ Dá sa usudzovať, že aj život jeho (v dokumente z r. 1729) nemenovanej manželky (v iných zdrojoch sa uvádza jej meno: **Anna**) sa umiestňuje tak isto do 17. st. a následne sa dá ľahko vydedukovať, že aj strieborný plášť, ktorý dala vyhotoviť a dodnes sa nachádza na Krásnobrodскеj ikone, je **zo 17. storočia**.

Novodobejšie strieborné, či zlaté plášte sa nachádzajú na mnohých starodávnych byzantských ikonách... Avšak tieto plášte úzkostlivo dodržiajú námet pôvodnej ikony a byzantskú ikonografiu. Strieborný plášť zo 17. st. na Krásnobrodскеj ikone však nedodržiava túto tradíciu a jasne ukazuje, že šľachtičná-dobroditeľka (manželka zemplínskeho župana Žigmunda Petó, menom Anna Petó, rod. Pacótová), ktorá ho fundovala, bola latinského myslenia.

Na tomto plášti vidíme mnohé, so samotnou ikonou vôbec nesúvisiace prvky latinskej mentality renesančného umenia: Bohorodica a ani Isusko napríklad vôbec nemajú svätožiary – sú vytepaní len ako o-

byčajní ľudia a nie ako svätí. Na hlavy im boli dodané kráľovské koruny. Isusko v rukách nedrží zvitok s duchovným posolstvom, ale kráľovské "jablko" ako svetskí králi.

Drahocenné kamene na striebornom plášti Krásnobrodскеj ikony

Zatiaľ nie je doložené, kedy boli na strieborný plášť Krásnobrodскеj ikony, ktorý sám pochádza zo 17. st., pridané koruny. Sú z iného, ušľachtilejšieho kovu ako plášť. Môžu pochádzať zo 17. st. podobne ako plášť, alebo zo začiatku 18. st., kedy dedičky Drugethovcov po praslici – potom, čo po zvláštnej priazni cisára celkom nečakane zdelili Drugethovský majetok, sa odvdáčovali Hospodu Bohu svojou mimoriadnou materiálnou štedrosťou skoro ku všetkým významnejším monastyrom na svojich panstvách (Krásnobrodský monastyr nevynímajúc)...

Politická situácia Drugethovcov na prelome 17. a 18. st. a príčiny mimoriadnej zlívlivosti Drugethovských manželiek ku Krásnobrod. Bohorodici

Keď bol v Košiciach roku 1684 popravený jeden z posledných mužských potomkov Drugethovcov, **Žigmund II. Drugeth** (1658-1684, mal vtedy len 26 rokov), tento po sebe zanechal tri dcéry (spolu mal 5 dcér, z toho v roku 1684 žili už len tri: práve narodená **Klára** (1684), dvojročná **Barbora** (1682) a štvorročná **Juliana-Terézia** (1680-1727)).

Podľa uhorských zákonov dcéry nemohli dediť všetok majetok. **V roku 1684** žil však ešte Žigmundov starší brat **Valentín II. Drugeth** (1653-1691), ale ten bol vtedy rímskokatolíckym kňazom a ako taký nebol ženatý.

U **pápeža rímskeho Inocenta XI.** (1676-1689, ktorý bol osobným priateľom práve popraveného Žigmunda II. Drugetha), mu Žigmundovi vplyvní príbuzní vybavili dovolenie-dišpenz, aby mohol zanechať kňazstvo a oženiť sa. Valentín II. Drugeth však túto výnimku odmietol. Následne ho pápež za odmenu povýšil-menoval za pomocného titulárneho biskupa krbavského. Tri dni pred svojou smrťou, **23. mája 1691** na Čachtickom hrade (kde **v roku 1614** zomrela aj **krváva Alžbeta Báthory** – jedna z priamych predkov Valentína II. Drugetha), biskup Valentín II. Drugeth napísal testament adresovaný **kráľovi Leopoldovi II.** (1657-1705). V testamente odkázal celý Drugethovský majetok, šperky a zlato nevynímajúc, kráľovi s prosbou, aby zohľadnil verné služby Drugethovcov Habsburgskému rodu v priebehu storočí i poslednú

obetu vernosti jeho mladého brata Žigmunda, ktorý bol v Košiciach stáť, lebo nechcel zradiť kráľa Leopolda II., ako aj jeho osobnú obeť, že sa neoženil i napriek špeciálnemu povoleniu od pápeža rímskeho a poprosil kráľa o výnimku, aby sa mohli Drugethovské majetky dediť nielen "po meči" (ktorý Valentínom II. v roku 1691 definitívne vymrel), ale aj "po praslici"... Vo svojom testamente rad-radom vymenuvávajú najcennejšie šperky, diamanty a drahokamy práve darované kráľovi. Medzi inými spomína *«poklad humenskej rodiny»* – drahokam (karbunkul).

Takto po smrti biskupa Valentína II. Drugetha (zomrel 26. mája 1691 vo veku 38 rokov na Čachticom hrade, kde bol aj pochovaný) všetky obrovské majetky Drugethovcov zdedil sám kráľ Leopold II. Ak by biskup Valentín Drugeth nebol napísal tento testament a darovaciu zmluvu, všetky obrovské majetky by zdedila Cirkev a spravoval by ich pápež rímsky. Kráľ Leopold II. si toho bol veľmi dobre vedomý.

Po jedenástich rokoch, ktoré uplynuli po smrti posledného Drugethovca, **30. júna 1702** kráľ urobil gesto a uznal návrh vyjadrený v testamente z r. **1691** a takmer všetky majetky dal-vrátil do dedičstva dvoch dcér **Žigmunda II. Drugetha** (**Kláre** a **Jualiane-Terézii**, **Barbora** sa medzitým stala mníškou, a preto nededila) a Žigmundovej sestre **Kristíne**. Drugethovci mali vtedy zhruba tieto majetky: mestečko Humenné a 32 dedín, mestečko Snina a 5 dedín, mestečko a hrad Užhorod a 28 dedín, mestečko a hrad Trebišov a 9 dedín. Okrem toho i rozsiahle majetky v Sedmohradsku...¹⁵

Tu sa dá porozumieť, prečo dedičky Drugethovských majetkov "po praslici" boli po r. 1702 tak povdačné Hospodu Bohu, že im "prihral" stratené majetky. Preto sa stali ony, a aj ich dcéry dobroditelkami chudobných poddaných, ale i pútnických miest Bohorodičky (aj Krásnobrodského monastýra a jeho čudotvornej ikony, ktorá po r. 1603 po vypálení monastýra dokonca aj určitý čas nepretržite plakala)...

Kráľovské koruny vykladané drahokamami

Koruny na hlavách Presvätej Bohorodici a Isusa Christa na striebornom plášti zo 17. st. sú vykladané diamantami a nejakými inými veľmi drahými farebnými kameňmi. Stálo by zato, urobiť expertízu a určiť presne, o aké typy drahocenných kameňov (o aký druh) sa jedná. Bazilovič vo svojej knihe z r. 1799 uvádza konkrétne, že dobročincami Krásnobrodského monastýra boli grófske rodiny **Vandernath** a **Čáky**.¹⁶

Posledný vyššie spomínaný Drugethovec Žigmund II. Drugeth (1658-1684), ktorý bol popravený-stáť v Košiciach Imrichom Thökö-

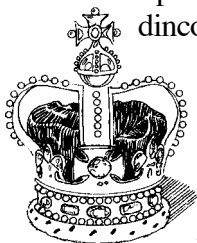

Koruny na hlavách Prečistej Divy Mariji a Isusa Christa na striebornom plášti zo 17. st. na čudotvornej ikone Krásnobrodскеj Bohorodici dnes. Na korune Isusa Christa (obrázok nižšie) je spolu **14 drahokamov (1 červený, 2 blankytnomodré, 4 oranžové, 7 kryštáľovo priehľadných diamantov). Na korune Bohorodici (obrázok vyššie) je spolu **tiež 14 drahokamov**: jeden červený, 2 ružové, 1 blankytnomodrý, 1 tmavozelený, 1 svetlejší zelený, 1 zelenomodrý a 7 priehľadných diamantov).**

lym, mal dcéru **Julianu-Teréziu**, rodenú **Drugethovou** (1680-1727, bola dvakrát vydatá: za **grófa Mikuláša Pálfyho** a **grófa Michala Františka z Alatu**). O nej je známe, že podarovala do mariánskeho pútnického miesta **Mariazzel** (dnes v Rakúsku) zlatú sponu vykladanú diamantami.

Ďalšia Žigmundova dcéra **Klára**, rodená **Drugethová** (nar. 1684), sa vydala za grófa **Petra Zičiho de Vasonkeó**, ktorý bol sabolčským županom v rokoch 1674-1726. Mali spolu štyri deti, medzi nimi dcéru **Annu-Máriu**, ktorá sa vydala za **grófa Františka Čákyho** a mala s ním štyroch synov... Ďalšia zo štyroch detí – dcéra **Terézia-Mária** sa vydala za grófa **Jozefa-Gotharda z Dernátu (Vandernath)**, s ktorým mala päť detí. Obidve zbožné šľachticné **Klára Zičiová** a **Terézia-Mária Vandernathová** boli veľkými dobroditelkami baziliánov v Krásnobrode.¹⁷ Je možné, že práve ony drahými kameňmi obdarovali čudotvornú ikonu Krásnobrodскеj Bohorodici, podobne ako ich teta Juliana-Terézia.

Drugethovci mali diamantov a drahých kameňov viac než dost, napr. len Valentín I. Drugeth (1577-1609), ktorý bol tiež dobrodincom Krásnobrodského monastýra (pozri 4. kapitulu) vlastnil sedemnást' vozov cenností, medzi nimi korunovačné klenoty (!) ako napríklad srbskú a grécku zlatú korunu tamojších kráľov a veľké množstvo drahých kameňov, medzi ktorými vynikal «červený rubín (*karbunkul*), ktorý veľkosťou prevyšoval vajce orientálneho holuba a svietil ako červené víno»...¹⁸

Korunovácia Krásnobrodскеj ikony – jasný latinizmus

Aj keď nemožno uprieť dobrý úmysel šľachticných, ktoré čudotvornú ikonu Krásnobrodскеj Bohorodici obdarovali dvoma korunami zo zlata, vysázanými najcennejšími drahokamami (z nečakane **po r. 1702** zdedeného majetku)..., napriek tomu, treba podotknúť, že to bola z ich strany pre ikonu «medvedia služba».

Na Východe sa z ikonografických a teologických dôvodov totiž nikdy nemaluje Prečistá Bohorodička s korunou na hlave a jej ikony sa nikdy nekorunujú zlatými korunami vykladanými hocako drahými drahokamami, pretože podľa starodávnej byzantskej a u nás cyrilometodejskej tradície, sa Bohorodička tiež nikdy nemaluje bez Isusa Christa na rukách.

Najkrajšou korunou a v skutočnosti najväčšou slávou Prečistej Bohorodičky je Isus Christos – druhá Božia osoba – Syn Boží – v jej náručí. Mária je matkou Boha! Boh sám sa cez Prečistu Divu Mariju vtelil, stal človekom — Mária bez Isusa-Boha by nebola ničím, ale s Isusom je *Bohorodičkou* (**ΘΕΟΤΟΚΟΣ** [čítaj: *Theotókos*]), *Matkou Božou* (**Μήτηρ Θεοῦ** [čítaj: *Méter Theú*]), a **teda následne i kráľovnou neba i zeme**. Latinská Cirkev stratila hlbokú teologicko-dogmatickú symboliku ikon, aká sa dodnes uchovala na Východe. Preto sa na Západe Mária dnes maluje zvyčajne iba ako «Panna Mária» (žien a zároveň panien s menom Mária je na svete veľa, napr. všetky mladé neploleté

dievčatá nosiace meno Mária), nie ako «Bohorodička» – teda sa maluje bez Isusa Christa na rukách a práve z dôvodu, aby ju latiníci odlíšili od iných mnohých «panien Márií», na hlavu jej kladú korunu — na zdôraznenie jej výnimočnosti a kráľovskej hodnosti. Na Východe by kovový pliešok z hocako drahého kovu s diamantami, či bez nich, pokladali za urážku a znehodnotenie jej veľkosti v porovnaní s Bohom-Stvoriteľom neba i zeme, ktorého drží na rukách, a ktorému je Matkou!¹⁹

Korunovácia niektorých gréckokatolíckych ikon (napr. Krásnobrodскеj, Klokočovskej) je neskoršieho dáta, ide tu o jasný vplyv latinскеj mentality a zároveň i o prejav straty citlivosti voči tomu, čo skutočne Máriu robí veľkou.

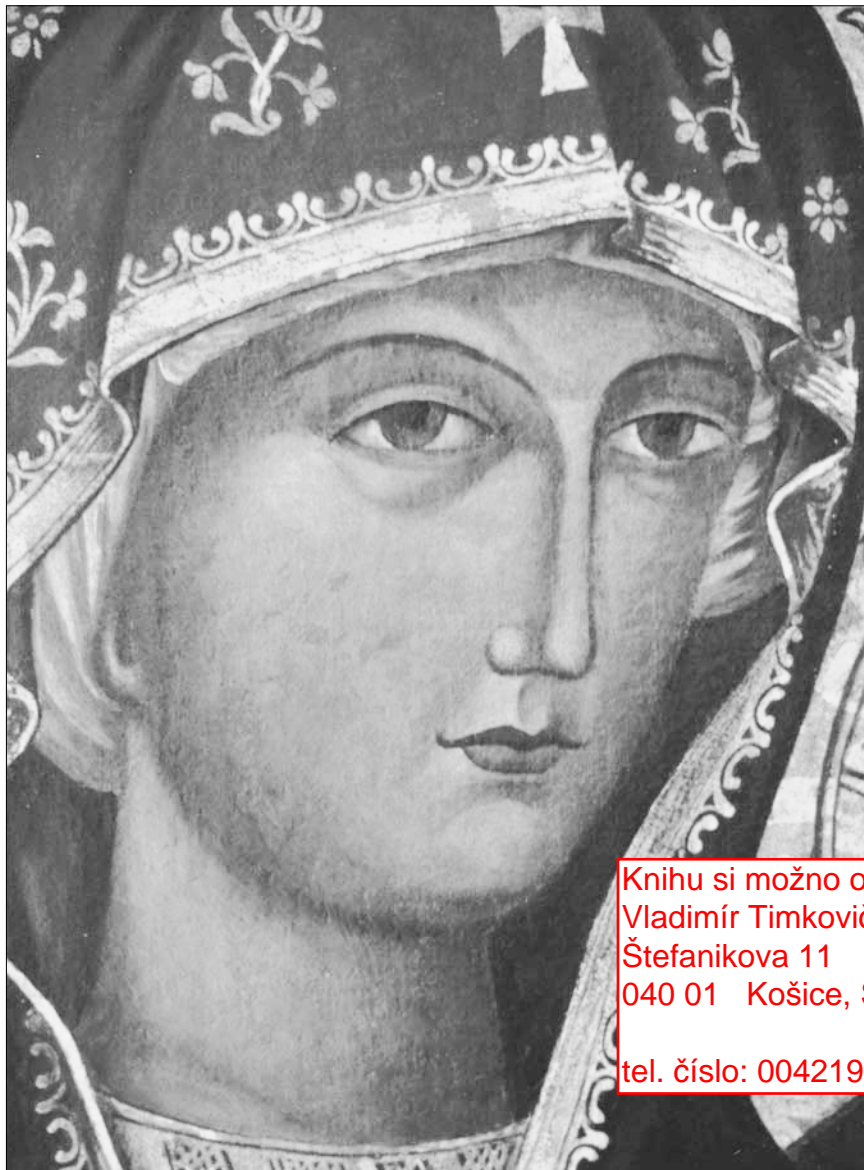
14.-15. st. – orodovnica a liečiteľka psychických (tj. duševných) onemocnení

Ako dokazuje história, ľudia sa k Bohorodici zobrazenej na čudotvornej Krásnobrodскеj ikone utiekali a prosili ju predovšetkým v prípadoch psychických chorôb. Ak bol u niekoho chorobný sklon napr. k samovražde, depresiám, schizofrénii, strachu, nespavosti... privádzali ho k nej do Krásnobrodu... a v Krásnobrodskom monastyre pred ikonou sa na príhovor Bohorodičky uzdravovali predovšetkým takíto chorí nešťastníci. Možno to zhrnúť nasledovne: «*Krásnobrodská Bohorodica je «špecialistkou» na duševné choroby*». Potvrďuje to ľudová tradícia už v 14.-15. storočí, o čom hovoria napr. texty starodávnych piesní. V rukopisoch prepísaných v **18. st.** sa výslovne spomína najmenej 3 (tri) storočia stará, tj. po prepočítaní, od dnes – 600 ročná popularita Krásnobrodскеj ikony (pozri ďalej str. 67).

Pieseň o Krásnobrodскеj Bohorodici (rukopis zo zač. 18. st.)

V *Knižnici Karlovej Univerzity* v Prahe sa nachádza rukopis (písaný cyrilikou) starodávnej piesne k čudotvornej ikone Krásnobrodскеj Bohorodici zo začiatku 18. st. v rukou písanom spevníku nazvanom «*Буштинский песенник*» (rukopis číslo XVII, L, 19). Tento rukou písaný spevník z 18. st. sa volá «*Bušťinský*», lebo ho objavili v tridsiatych rokoch 20. st. v rusínskej dedine Buština na Maramoroši – na Podkarpatskej Rusi.

V tomto rukopise je na stranách 13 a 14 pieseň ku Krásnobrodскеj Bohorodici. Uvádzame ju fototypicky (pozri str. 66) i v prepise latinskou, ako ju uverejnil Javorský:

**Knihu si možno objednať:
Vladimír Timkovič
Štefanikova 11
040 01 Košice, Slovensko
tel. číslo: 00421905496778**

Detail čudotvornej ikony Krásnobrodскеj Bohorodici. Podľa svedectva rukopisu z 18. st. je liečiteľkou predovšetkým psychických a duševných onemocnení.